

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**YATIRIM TEŞVİKLERİNİN TMS 12 VE 20'YE GÖRE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE BİR İŞLETME
ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

LÜTFÜ CİHAN GÜLMEZ

İSTANBUL, 2021

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**YATIRIM TEŞVİKLERİNİN TMS 12 VE 20'YE GÖRE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE BİR İŞLETME
ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

LÜTFÜ CİHAN GÜLMEZ

Tez Danışmanı: DOÇ. DR. HÜMEYRA ADIGÜZEL

İSTANBUL, 2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Adı: Yatırım Teşviklerinin Tms 12 Ve 20'ye Göre Muhasebeleştirilmesi ve İşletme Örneği

Öğrencinin Adı Soyadı: Lütfü Cihan GÜLMEZ

Tez Savunma Tarihi: 21/05/2021

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. İsmail Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzalar

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hümeysra ADIGÜZEL

1. Üye
Prof. Dr. Figen Öker TÜRÜDÜOĞLU

2. Üye
Dr. Deniz ÖZBAY

TEŞEKKÜR

Çalışmam süresince göstermiş olduğu ilgi, destek, sabır ve yönlendirmelerinden dolayı değerli tez danışmanım Doç.Dr. Hümeysra ADIGÜZEL’e teşekkür ederim.

Çalışma hayatımdaki desteğinin yanı sıra birçok iş yoğunluğu arasında yüksek lisansımın tamamlanmasında bana her zaman destek olan ve müsamaha gösteren sevgili eşim Dr. Rüveyda GÜLMEZ’e, ilgilenemediğim zamanlarda dahi tebessümleri ve şirinlikleri ile beni motive eden en kıymetli hediyelerim çocuklarım Saim Enes ve Mehmet Efe’ye, her zaman yanımda olup bizlere destek olan annem Melahat GÜLMEZ’e teşekkür ederim.

Çalışanına değer veren, inisiyatif alması için cesaretlendiren, başarıyı öven, başarısızlıkta zaman tanıyan ve çok iyi bir işyerinde çalıştığımı her zaman hissettiren Çalık Holding Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Ahmet ÇALIK’a, iş hayatıma rehberlik eden ve her anlamda örnek almaya çalıştığım çok değerli üstadım Sn. S. Savaş ERDEM’e, bir çalışanı olarak sahip çıkan, hoşgörülerini ve yardımseverlikleri için yöneticilerim Sn. İzzetiye KEÇECİ, Sn. Ayşe Nilüfer TÜRKÇÜ HIRA’ya ve diğer iş arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul 2021

Lütfü Cihan GÜLMEZ

ÖZET

Lütfü Cihan GÜLMEZ

İşletme Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hümeysra ADIGÜZEL

Mayıs 2021, 84 sayfa

Bu çalışmada, teşvik kavramının ve yatırım teşvik çeşitlerinin ne olduğu, yatırım teşviklerinin destek unsurları, Türkiye’deki uygulama alanı ile örnek bir işletme uygulamasına değinilmiştir. Bununla birlikte yatırım teşvik türleri ve destek unsurları detaylı bir şekilde irdelenmiş ve hangi sınıflandırma adı altında sağlanmış olduğu hususunda gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Birinci bölümde, yatırım teşviklerinin kavramsal çerçevesi, teşvik kavramları, yatırım teşviklerinin amaçları ve destek unsurlarına istinaden yapılan bu açıklamaların ardından ülkemizde sağlanmış olan teşviklerin özellikleri ile yatırım teşviklerinin veriliş nedenleri hususu açıklığa kavuşturulmuştur.

İkinci bölümde, TMS 12 Gelir Vergisi Standardı ve TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardı kavramlarının kapsamı, temel kavramları, amacı ve muhasebeleştirme esasları açıklanmıştır.

Üçüncü Bölümde, Devlet teşviklerinin TMS 12 ve 20’ye göre muhasebeleştirilmesi belirtilmiş olup gelir ve sermaye yaklaşımına ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Dördüncü ve son bölümde, örnek bir işletme hakkında bilgi verildikten sonra sahip olduğu yatırım teşvik belgesindeki destek unsurlarına göre muhasebe kayıtlarının nasıl yapıldığı incelenmiş ve sonuç olarak TMS 12 ve 20 standardına göre kayıt yapılmasına ilişkin değerlendirme ile çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Devlet Teşvikleri, Yatırım Teşvikleri, TMS-12, TMS-20.

ABSTRACT

Lütfü Cihan GÜLMEZ

Master's of Business Administration

Thesis Supervisor: Doç. Dr. Hümeýra ADIGÜZEL

January 2021, ... pages

In this study; incentive concept, investment incentives, support elements of investment incentives, examples of application areas in Turkey and is given to a business application.

In addition, types of investment incentives and support elements were examined in detail. Necessary explanations have been made regarding these concepts.

In the first part, the conceptual framework of investment incentives, incentive concepts, purposes and support elements of investment incentives are explained. The characteristics of incentives and the reasons for granting investment incentives have been clarified.

In the second part, the scope, basic concepts, purpose and accounting principles of the concepts of TMS 12 Income Tax Standard and TMS 20 Accounting for Government Incentives and Disclosure of State Aids are explained.

In the third chapter, the accounting of government incentives according to TMS 12 and 20 is explained. Accounting records are disclosed according to the income and capital approach.

In the fourth and last chapter, information is given about a sample business. Then, how the accounting records are made according to the support elements in the investment incentive certificate of the enterprise was examined. As a result, the study was terminated with the evaluation of registration in accordance with TMS 12 and 20 standards.

Keywords: Government Incentives, Investment Incentives, TMS-12, TMS-20.

YATIRIM TEŞVİKLERİNİN TMS 12 VE 20'YE GÖRE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE İŞLETME ÖRNEĞİ

TABLolar.....	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
2. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	3
2.1. YATIRIM VE TEŞVİK KAVRAMLARI	3
2.2. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN TANIMI	8
2.3. TEŞVİK MAHİYETİ İÇİN GEREKEN UNSURLAR	10
2.4. TEŞVİK SİSTEMİNİN ALT SINIFLANDIRMALARI	10
2.5. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN AMAÇLARI	11
2.5.1. Yatırım ve Ekonomik Büyüme İlişkisi.....	11
2.5.2. Bölgesel Gelişme.....	13
2.5.3. İstihdam Olanakları Yaratma	13
2.5.4. Teknoloji Transferi ve ARGE	14
2.5.5. Sektörel Gelişim ve Performans Hedefleri.....	15
2.5.6. Çevrim Karşısı Maliye Politikası.....	15
2.5.7. KOBİ Finansman İhtiyacı	16
2.5.8. Cari İşlemler Açığı ve İstikrarlı Finansman	16
2.5.9. Doğrudan Yatırım Akımlarının Desteklenmesi	17
2.6. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN VERİLİŞ NEDENLERİ.....	18
2.7. YATIRIM TEŞVİK SİSTEMİNİN SAHİP OLMASI GEREKEN ÖZELLİKLER	19
2.8. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN TÜRLERİ VE DESTEK UNSURLARI	23
2.8.1 KDV İstisnasının Uygulanması.....	25
2.8.2 Gümrük Vergisi Muafiyetinin Uygulanması.....	25
2.8.3 Vergi İndiriminin Uygulanması	26
2.8.4 Faiz Desteği Uygulanması	28
2.8.5 Sigorta Primi İşveren ve İşçi Hissesi Destek Uygulanması	29
2.8.6 Gelir Vergisi Stopajı Destek Uygulanması	31
3. TMS 12 VE TMS 20	32
3.1. TMS 12 GELİR VERGİLERİ STANDARDI.....	32
3.1.1. Standardın Kapsamı	32
3.1.2. Standardın Amacı	33
3.1.3. Standartta Yer Alan Temel Kavramlar.....	33

3.2. TMS 20 DEVLET TEŞVİKLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE DEVLET YARDIMLARININ AÇIKLANMASI STANDARDI	34
3.2.1. Standardın Kapsamı	34
3.2.2. Standarda Göre Teşviklerin Sınıflandırılması	35
3.2.3. Standartta Yer Alan Temel Kavramlar	36
3.2.4. Muhasebeleştirme Esasları	36
4. DEVLET TEŞVİKLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ	37
4.1 TMS 20 KAPSAMINA GİREN YATIRIM TEŞVİKLER	38
4.2 TMS 20 KAPSAMINA GİRMEYEN YATIRIM TEŞVİKLER	38
4.3 TMS 12 KAPSAMINA GİREN YATIRIM TEŞVİKLERİ	39
4.4 TEŞVİKLERİNİN FİNANSAL TABLOLARA YANSITILMASI	42
5. ÖRNEK BİR İŞLETME ÜZERİNDE UYGULAMA	44
5.1 İŞLETME HAKKINDA GENEL BİLGİLER	44
5.2 İŞLETMENİN YATIRIM TEŞVİK BELGESİ	45
5.2.1 Yatırım İle İlgili Bilgiler	45
5.2.2 Yatırımın Yararlanacağı Destek Unsurları	46
5.2.3 Yatırımın Bilançosu	46
5.2.4 İşletmenin TMS 12 ve 20 Standartına Göre Muhasebe Kayıtları	47
5.2.4.1 Makine-Teçhizat Alımı Muhasebe Kayıtları	47
5.2.4.2 Sigorta Primi Desteği Muhasebe Kayıtları	48
5.2.4.3 Enerji Desteği Muhasebe Kayıtları	49
5.2.4.4 Fuar Desteğinin Muhasebe Kayıtları	50
5.2.4.5 Faiz Desteğinin Muhasebe Kayıtları	51
5.2.4.6 Gümrük Vergisi Desteği Muhasebe Kayıtları	52
5.2.4.7 KDV İstisnası Desteği Muhasebe Kayıtları	53
6. SONUÇ	55
KAYNAKÇA	61
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLÖLAR

Tablo 2.8 Türlerine göre yatırım teşvikleri destek unsurları.....	34
Tablo 2.8.3 Yatırım Belgesi Vergi İndirim Oranları ve Yatırımı Katkı Oranları.....	38
Tablo 2.8.4 Bölgesel Teşvik Faiz Desteği Uygulaması.....	39
Tablo 2.8.5 2021 Yılı Asgari Ücret Detayı.....	41
Tablo 5.1 Finansal Özet.....	53
Tablo 5.2.3 Yatırım Teşvik Belgesi Bilançosu.....	55

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİ	: Asgari Geçim İndirimi
ARGE	: Araştırma ve Geliştirme
BES	: Bireysel Emeklilik Sigortası
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EAGGF	: Avrupa Tarım Rehberlik ve Garanti Fonu
ECSC	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
EIB	: Avrupa Yatırım Bankası
ERDF	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
ESF	: Avrupa Sosyal Fonu
EU	: European Union
FAVÖK	: Faiz ve Vergi Öncesi Kar
GOTS	: Global Organic Textile Standard
GRS	: Global Recycle Standard
GSYİ	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IASB	: International Accounting Standards Board
IFRS	: International Financial Reporting Standards
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KGK	: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
OCS	: Organic Content Standard
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OEKOTEX	: Tekstil Ekolojisi Alanında Uluslararası Araştırma ve Test Birliği Standardı
RCS	: Recycled Claim Standard
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TL	: Türk Lirası
TMS 12	: Gelir Vergisi Standardı
TMS 20	: Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardı
TOSHP	: Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UN	: Birleşmiş Milletler
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
YMM	: Yeminli Mali Müşavir

1. GİRİŞ

Ülke ekonomisinin gelişimi için faal olan tüm sektörlerin ekonomik bakımdan gelişmesine ihtiyaç vardır. Diğer taraftan hem faal olan hem de faal olmayı planlayan şirketler, bu gelişimi sağlayabilmek için bazı durumlarda desteğe ihtiyaç duyabilmektedir. Böyle durumlarda, ekonomik çıkarlarını gözetebilmek için, devletin bu şirketler maddi açıdan ister sıkıntı içinde olsunlar ister olmasınlar bazı teşvikler sunması gerekmektedir.

Yatırım maliyetlerini düşürmek, söz konusu yatırımlar için gereken finansman desteğine erişimi kolaylaştırmak, faal durumdaki şirketlerin vergi yükünü azaltmak ve gerek duyulan bölgelere yatırım çekmek gibi hedefler göz önünde bulundurulduğunda teşvikler oldukça etkin araçlardır. Devlet, teşvik uygulamalarından yararlanırken bölgeler arası farklılıkların giderilmesi, ihracatın artırılıp ithalatın belli bir düzeyde tutulması, uluslararası arenada etkin rol oynayabilmek açısından yabancı yatırımların ülkeye çekilmesi gibi amaçlar benimsemektedir. Devletin söz konusu amaçlarla sunduğu teşvikler hem maddi hem de manevi destek unsurları içermektedir.

İşletmelere sunulan teşviklerin belirli amaçları olup, devlet bu amaçlar doğrultusunda büyük külfetler yüklenmekte ancak bu teşviklerin ülke ekonomisine sağladıkları geri dönüşler çok uzun sürmektedir. Söz konusu külfete ve bunun çok uzun vadede geri dönmesine rağmen, devletler bu teşvikleri vermekten vazgeçmemekte, geri dönüşü çok uzun sürse bile devletler teşvik sunmayı sürdürmektedirler.

Yatırımlara verilen teşvikler devletlerin yararlandığı önemli bir makroekonomik politika aracıdır. Sanayiye teşvike yönelik ilk uygulamaların 12. yüzyılda başladığına dair bulgular mevcuttur. Yatırım teşvikleri temel olarak sabit sermaye harcaması maliyetini azaltma şeklinde uygulanmakta olup, kamu kaynakları kullanılarak finansmanı sağlandığı için, diğer ekonomik destek türlerinde olduğu gibi etkileri zaman zaman sorgulanmaktadır.

Teşvik kavramı, kamunun bazı sektörlerin ya da belirli ekonomik faaliyetlerin gelişimini hızlandırabilmek için verdikleri maddi ve manevi destekler ile birlikte o sektörlerle karşı bir özenti oluşturabilmek için yaptığı yardımlardır (Çiloğlu İ. , 1997). Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından benimsenen ve sıklıkla kullanılan tanıma göre teşvik; “belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla kamu

tarafından çeşitli yöntemlerle verilen nakdi ve nakdi olmayan destek ve özendirmelerdir” şeklinde tanımlanmaktadır (Ulus, 2008). Teşvikler ya da devlet yardımlarının diğer ekonomi politikalarına göre en önemli avantajı, vergi muafiyet ve istisnaları, düşük faizli kredi ya da hibe yardımları, enerji indirimleri, arsa tahsis, devletin sermayeye katılımı ve finansman kolaylıkları gibi kullanabileceği çok çeşitli enstrümanlara sahip olması ve ekonomiye doğrudan enjekte edilebilmesidir (Yılmaz, 2014).

Türkiye’de de şirketlere SGK prim teşvikleri, vergisel teşvikler, sabit kıymet teşvikleri, nakdi hibeler gibi birçok alanda yatırım teşvikleri verilmektedir. Vergi Teşvikleri, bazı sektörleri desteklemek amacıyla düşük vergi uygulaması, vergi istisnası, vergi muafiyeti, vergiye tabi gelirlerden bazı indirimler ve zarar mahsubu gibi teşviklerdir (Çırpan, 2010). Vergisel teşvik uygulamalarına kurumlar vergisi oranının düşürülmesi, vergi tatili, yatırım indirimi, vergi kredisi, hızlandırılmış amortisman, gümrük vergisi ve KDV muafiyeti ve serbest bölge uygulamaları örnek verilebilir (Topal, 2006).

Bu çalışmanın kapsamını Türkiye’de şirketlere verilen yatırım teşvikleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı; Türkiye’de şirketlere verilen yatırımlara teşviklerinin TMS 12 Gelir Vergileri Standardı ve TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması çerçevesinde muhasebeleştirilmesini açıklamaktır. Çalışmanın amacına uygun olarak öncelikle, TMS 12 ve TMS 20 Standardı dayanak noktası alınarak Türkiye Muhasebe Standartları’nda teşvikleri, destek unsurlarını ve standartları açıklamak yerinde olacaktır.

2. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. YATIRIM VE TEŞVİK KAVRAMLARI

Ekonomi literatüründe “teşvik”, belirli ekonomik ve sosyal aktivitelerin diğerlerine kıyasla daha çok ve daha hızlı şekilde gelişimini sağlamak için kamu kaynaklarının kullanıldığı çeşitli yöntemler vasıtasıyla sunulan maddi ve maddi olmayan destekler, yardımlar ve özendirici faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanıma göre ise teşvik, temel olarak bir ürün ya da hizmetin maliyetini azaltma amaçlı olarak devletin sunduğu kaynak transferidir. Teşvik esas olarak, kamunun sahip olduğu kaynakların ülkenin ekonomik olarak gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülen sektörlerle aktarılmasıdır (Leblebici, 2002).

OECD tarafından yapılan tanıma göre teşvik, devlet tarafından hazırlanmış olan, bir yatırımın maliyetini azaltmayı, potansiyel kârını artırmayı ya da yatırımın riskini düşürmeyi amaçlayan, bu sayede yatırım büyüklüğünü, sektörünü ve bölgesini etkilemeyi hedefleyen önlemlerdir (Duran, Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları, 2003). Hazine Müsteşarlığı teşviki, kalkınma planları ve yıllık programlarca belirlenen hedefler doğrultusunda, bölgeler arasındaki yatırım dengesizliklerini azaltmak, sermayeyi tabana yaymak, istihdam oluşturmak, yüksek katma değerli ve ileri düzeyde teknolojilerden yararlanmak ve uluslararası alanda rekabet gücü elde etmek amaçlarıyla yatırımların uluslararası yükümlülüklerle aykırı olmayacak biçimde yatırımların teşvik edilmesi, yönlendirilmesi ve desteklenmesi olarak tanımlamıştır (Çiloğlu, 2000).

Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu kuran Roma Antlaşması uyarınca devlet yardımları şeklinde ifade edilen kamu teşvik tedbirleri esasında sübvansiyon yoluyla ekonomiye müdahale etme anlamına gelmektedir. Roma Antlaşması teşvikin kapsamını şu şekilde tanımlamaktadır: “Bir şirket tarafından üretilen ürün ve hizmetlerin maliyetini düşüren ekonomi politikası önlemleridir”. Daha geniş bağlamda teşvik; “Devletin sahip olduğu kaynakların bir yatırımın tamamını ya da bir bölümünü, bir sektörü ya da belirli bir alanda üretim yapan bir şirketi korumak, teşvik etmek, rekabet olanaklarını artırmasına yardımcı olmak, kurulacağı yeri etkileyerek belirli bir bölgenin gelişimini desteklemek gibi amaçlar gözeterek karşılık beklemeksizin ya da başka şekillerde yardım olarak aktarılması” anlamına gelmektedir (Akkaya, 2006). Bununla birlikte teşvik politikaları özel sektörü yatırım, üretim ve hizmet dalları gibi konularda belirli bölgelere yönlendiren, kanunla düzenlenmiş olan özendirici,

yönlendirici ve caydırıcı kuralların bütünü demektir. Uluslararası alanda ekonomik entegrasyonun giderek arttığı bir ortamda devletler ekonomik ve sosyal bakımdan kalkınabilmek, uluslararası ticarete rekabet edebilme şanslarını artırmak ve dünya ticaret pastasında daha fazla pay sahibi olabilmek gibi amaçlarla teşvik politikalarını kullanmakta onlardan ekonomi politikasının önemli bir unsuru olarak yararlanmaktadırlar. Devletler ekonomik hedeflerine ulaşabilmek amacıyla çeşitli ekonomi politikalarından yararlanarak ekonomiye müdahalede bulunurlar. Bu müdahale araçlarından biri de teşviklerdir. Öte yandan teşvik, devlet açısından bir müdahale aracı anlamına gelmemektedir. Diğer bir ifadeyle, devletler özel girişimleri belirli faaliyet alanlarına yönlendirmeye çalıştığında ve onları özendirdiğinde bu faaliyetler müdahale anlamı taşımamaktadır. Zira özel girişimler, sunulan söz konusu teşviklere rağmen istedikleri doğrultuda ilerleme özgürlüğüne sahiptirler (Korkmaz, Gerçek, & Pazarcık, 1989).

Öte yandan devletler özel girişimleri belirli hedeflere yönlendirmek amacıyla teşviklerden yararlanırlar. Devlet tarım sektörü için doğrudan sübvansiyon yöntemi uygulayabilir ya da vergilendirmede değişiklik yoluyla dolaylı sübvansiyon yöntemini tercih edebilir. Diğer taraftan özel teşebbüsün enerji tüketimine destek vermek amacıyla enerji vergilerinde değişikliğe gider. Diğer taraftan yatırımlara uygulanan vergilerde indirim uygulayarak yatırımcıların yeni teçhizat alımını teşvik edebilir (Stiglitz, 1993). Yatırımcıları belirli sektörlere ve bölgelere yatırım yapmaları yönünde cesaretlendiren ve bu sayede ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlayan araçlardan biri de teşviktir. Söz konusu teşvikler sayesinde özel girişimci ilgili yatırım, hizmet ve üretim alanlarına yönlendirilir ve bu teşvikler ile ilgili politikaların çerçevesi kanunla çizilir. Söz konusu politikaların özendirici, itici ve caydırıcı kurallar içermesi gerekmektedir. Kalkınma planları emredici olmak yerine yönlendirici olduğunda teşvik politikaları özel teşebbüslerin yatırıma yönlendirilmeleri için uygun bir yöntem haline gelmektedir. Bu durumda teşvikler kamunun özel sektöre aktardığı ve onu kalkınma planları ile uyumlu hareket etmeye yönlendiren bir gelir türü haline gelmektedir (Korkmaz, Gerçek, & Pazarcık, 1989).

Teşvik uygulamaları planlı bir kalkınma hamlesinin gerçekleştirilmesi ve özel teşebbüsün de devlet tarafından belirlenmiş olan hedeflere yönlendirilmesi açısından en etkili araç olarak değerlendirilmektedir (Sarıöz, 2006). Gelişmekte olan ekonomilerde kısıtlı kaynaklara sahip piyasa koşulları özel teşebbüslerin yatırım yapmasının önünde engel teşkil edebilir. Söz konusu özel teşebbüsleri devletin ekonomi planlaması tarafından belirlenmiş olan önceliklere

yönlendirebilmek için teşvik mekanizmasından yararlanılmaktadır. Böylelikle bazı sıkıntılar aşılr, kârsız olduğu düşünölen bazı yatırımların yapılması mümkün olur. Sunulan teşvikler ekonominin milli öncelikleri ile özel girişimcilerin öncelikleri uyumsuz olduğunda, özel girişimcilerin önceliklerini ekonominin milli önceliklerine uyumlu hale getirmek için ekonomi politikası dahilinde kullanılan bir araçtır. Daha iyi anlaşılması için teşvik kavramının temel niteliklerinin açığa kavuşturulması gerekmektedir. Söz konusu nitelikler altı ana başlık altında ele alınmaktadır (Duran, Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları, 2003):

- Teşvikleri devlet vermektedir.

- Teşvikler genelde özel teşebbüse tahsis edilmektedir. Bununla birlikte kamu teşebbüslerine verildiğı de olmaktadır.

- Teşviklerin devlete bir maliyeti vardır. Söz konusu maliyet,

(a) Nakdi teşvik yoluyla ucuz kredi ve hibeler verildiğinde, gerçekleşen bu transferler kamunun fonlarında azalmaya neden olmaktadır,

(b) Vergilerle ilgili teşviklerde ise halihazırda tahakkuk etmiş ya da gelecekte tahakkuk edecek olan bir vergi gelirinin teşviki alan teşebbüse bağışlanması nedeniyle oluşan gelir kaybı biçiminde de gerçekleşebilir.

- Devlet için gelir kaybına ya da fon azalmasına neden olan teşvikler, şirketler için bir “fayda” sağlar.

- Teşvik yoluyla yatırım mahiyeti, bölgesi, sektörü, büyüklüğü ve zamanlaması etkilenir.

- Teşvik dolaylı ya da dolaysız tahsis edilebilir.

- Teşvik gizli ya da açık olabilir.

Gelişmekte olan ölkelerde hem iç piyasanın büyümesi hem de uluslararası piyasalarda rekabet yeteneğinin artırılması için, yatırımların artırılması ve ihracatın canlandırılması gerekmekte olup, devlet teşvikleri bu konuda önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle gelişmekte olan ölkelerde verilen devlet teşvikleri kalkınmada önemli bir yere sahiptir. Böyle ekonomilerin

ortak özellikleri, tasarrufların yetersiz olması, gelir dağılımının dengesiz olması, kaynak dağılımının adaletsiz olması ve ekonomik kalkınmada rol oynayacak insan sermayesi ve fiziksel sermayenin yetersiz olmasıdır. Bunlara ilaveten, yatırımların ve kaynakların yetersiz olması, kurumsallaşmanın tam anlamıyla tesis edilememesi, bölgeler arası farkların büyük olması, işsizliğin yaygın olması, doğal kaynaklardan tam anlamıyla faydalanılamaması, özel teşebbüsün eğitimsiz olması ve denetlenmemesi, ekonomik krizlerin çok sık yaşanması gibi sebepler devletin özel teşebbüslere kaynak aktarmasını engellemektedir. Geleneksel liberalizm yaklaşımının benimsediği “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” felsefesine rağmen, günümüzde ekonomiler belirli hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için belirli faktörler tarafından bilinçli bir şekilde uyarılmakta, etkilenmekte ve yönlendirilmektedir. Batılı ülkelerin gelişmiş ekonomileri zaman zaman teşvik yöntemlerini kullanarak ekonomilerini yönlendirmeye, belirli endüstrileri desteklemeye bugün de devam etmektedirler. Benzer bir biçimde, teşvik tedbirleri vasıtasıyla kalkınma hızını artırmaya çalışmaktadırlar. Ekonomi süreçlerinin ve yapısının arzu edilen hedeflere erişebilmesi için ekonomi politikası dahilinde kendisinden yararlanılan belirli önlemlere teşvik adı verilmektedir. Genel ekonomik politikaların alt başlıklarından ya da kesitlerinden biri olan teşvikler, ekonomiyi oluşturan birimleri belirli davranışlara yönlendirmek suretiyle arzu edilen hedeflere ulaşılmasını amaçlamaktadır. Ekonomiyi yönlendirmek için teşvik politikası tarafından izlenen amaçlar ve yürütülen faaliyetler, genel ekonomi politikası tarafından belirlenen amaçlar ve yürütülen faaliyetler ile kıyaslandığında farklılık göstermemektedir. Esas olarak teşvik politikası ekonomi politikası tarafından belirlenen amaçlara ulaşılması için kendisinden yararlanılan amaçlardan biridir (Erkan & Tatlıdil, Serbest Bölgelerde Uygulanacak Teşvik Tedbirlerinin Sektörlere Katkıları Yönünden Değerlendirilmesi, 1990).

Kısacası teşvik politikaları, ekonomi politikaları bünyesindeki amaç-araç hiyerarşisi dahilinde, maliye ve para politikası ile birlikte kurumsal teknolojik teçhizatın sadece belirli bir kısmını kapsamakta ve onları daha önce belirlenmiş olan ekonomik hedeflerin gerçekleştirebilmesi için bir bütün haline getirmektedir. Farklı alanlarda mevcut olan araçların birbirleriyle uyumlu bir tedbir paketi şeklinde birleştirilmesi teşvik politikalarından arzu edilen sonuçların alınmasına yardımcı olmakta ve onların verimliliğini artırmaktadır. Zira dağınık halde araçların tek başlarına yaratabildikleri cılız etkiler kullanılarak canlandırılmayan ekonomiyi, çok sayıda araç kullanılarak onların yarattığı toplu etki sayesinde etkili bir şekilde yönlendirmek mümkün olmaktadır. Bu şekilde etkin bir hale gelen teşvik politikaları, sanayileşme, istihdam ve ekonomik kalkınmanın sağlanması ve ödemeler dengesinin korunması gibi temelde mevcut

olan problemlerin çözümünde yoğun bir şekilde fayda sağlamaktadır. Buna ilaveten ekonominin arzu edilen bir yapıya sahip olmasında teşvik politikaları temel araçlardan biridir. Bu sebeple teşvikler, sanayileşme ve sektör yapısına en uygun ekonomik yapıların teşekkülü açısından ihtiyaç duyulan araçları sunmaktadır (Erkan, 1990). Teşvik ve destek politikaları ile ulaşılması amaçlanan belirli hedefler aşağıda listelenmiştir (Özçam, 2003):

- Belirli bölgelerdeki ekonomik aktivitelerin teşvik edilmesi ya da şirketlerin belirli bir bölgede kurulmasının cesaretlendirilmesi,
- Piyasanın kendi başına sağlayamayacağı hizmetlerin verilebilmesi,
- Belirli sanayi dallarında düşüş yaşanmasının engellenmesi (örn. kömür ve demir-çelik sanayi),
- Doğal olayların belirli sektörlerde neden olduğu dalgalanmanın düşürülmesi (örn. tarım)
- Belirli üreticilerin gelir seviyelerinin muhafaza edilmesi (örn. tarımsal üreticiler),
- Belirli grupların (örn., gençler, kadınlar ve engelliler) istihdama katılımının teşvik edilmesi,
- Yerli teşebbüslerin yabancılara kıyasla piyasada elde ettikleri payın büyütülmesi,
- Ar-Ge çalışmalarının artırılması ve piyasa mekanizmalarının zayıf olduğu çevrenin korunması gibi hususların desteklenmesi.

Teşvik uygulamalarının arkasında yatan gerekçeler ciddi bir şekilde tartışılmaktadır. Bu uygulamanın teorik altyapısı devletin ekonomik faaliyetlerde üstlendiği fonksiyon ile birlikte değerlendirilmelidir. Liberal kapitalist ekonomiler teşvik uygulamalarının asgari düzeye indirilmesini ve devletin müdahale alanının daraltılmasını savunurken, devletin uyguladığı kapitalizm teşviklere daha geniş bir alan sunmakta, devletin ekonomik alanı düzenleme amacıyla faaliyetlerde bulunması hakkında olumlu bir yaklaşım sergilemektedir. Teoriden pratiğe dökülen teşvikler, pratik anlamda büyük kabul görmektedirler. Öte yandan sunduğu faydaların maliyetine değip değmediği ve başvurabilmek için gerekli şartlar uzun yıllardır hem akademide hem de uygulayıcılar Yararlarının maliyetini karşılayıp karşılamadığı ve hangi koşullarda başvurulması gerektiği hem akademik çevreler, hem de uygulayıcılar tarafından uzun yıllardır tartışılmaktadır (United Nations, 1996).

Teorik açıdan tartışmalar bir yandan devam ederken, pratikte en gelişmiş kapitalist devletler dahi teşvik uygulamalarından yararlanmaktadır. Dahası gelişmiş ekonomilere sahip devletlerin bu amaçla kullanabilecekleri kaynakların daha fazla olması, bu ekonomilerin teşvik politikalarını daha güçlü bir biçimde uygulamalarına olanak sağlamaktadır. Yapılan karşılaştırmalar, gelişmiş ülkelerde teşvik için kullanılan fonların oldukça büyük tutarlarda olduğunu gözler önüne sermektedir. Öte yandan, teşvik politikalarının uygulamaya konması için ileri sürülen gerekçeler ülkenin gelişmişlik seviyesine ve izlediği ekonomi politikasına göre farklılık göstermektedir. Gelişmekte olan ekonomiler aşağıdaki gerekçeler ile teşvik uygulamalarına ihtiyaç duymaktadırlar: Ekonomik kalkınma sağlama, ekonomik açıdan geri kalmış olan bölgelerin kalkınması, uluslararası düzeyde rekabet gücü elde etme, verimlilik artışı sağlama, istihdam olanaklarını iyileştirme, teknoloji transferi sağlama, ihracatı artırma, sanayileşme ve yabancı sermayeyi cezbetme gibi gerekçeler. Diğer taraftan gelişmiş ülkeler ise; rekabet gücünü muhafaza etmek, teknolojik ilerlemeyi devam ettirmek, sermaye kaçışına engel olmak, bölgesel dengesizlikleri önlemek, verimlilik artışı sağlamak, sorun yaşayan sektörleri desteklemek, işsizlik seviyesini düşürmek gibi amaçlarla teşvik uygulamalarına başvurmaktadırlar. Öte yandan bazı durumlarda ister doğru ister yanlış olsun teşvik uygulamaları ekonomik olmayan amaçlara sahip olabilmektedir. Ülkeler hazırlayacakları sanayi ve ticaret politikaları yardımıyla kullandıkları teşvik uygulamalarının temel hedeflerine ulaşabilmesini sağlamaktadırlar. Uygulama aşamasında şekillenen “stratejik sanayi ve ticaret politikaları” teşvik politikalarının da temellerini oluşturmakta ve genel çerçevesini çizmektedir (Duran, Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları, 2003).

2.2. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN TANIMI

Yatırım teşvikleri devletlerin bir yatırım projesinin büyüklüğünü, çeşidini ve yerini etkileme amacıyla yatırımcılara sunduğu finansal yararlar şeklinde tanımlanmaktadır. UNCTAD tarafından yapılan tanımda, belirli bir organizasyon ya da organizasyon grubuna devletler ya da onların talimatlarıyla sunulan, onları belirli bir şekilde davranmaya yönlendiren her tür ölçülebilir ekonomik avantaj yatırım teşviki olarak nitelendirilmektedir (Kovancılar, 2003). OECD de yatırım teşviklerinin genel tanımını yapmıştır. Buna göre yatırım teşvikleri, “Devlet tarafından hazırlanan ve belirli bir yatırımın maliyetini ya da potansiyel olarak elde edeceği kârı ya da yatırımın sahip olduğu riskleri etkilemek suretiyle yatırım tutarını, yerini ve yapılacağı sektörü şekillendiren tedbirlerdir” (UNCTAD, 1994)

Günümüz ekonomilerini teşvik tedbirleri almaya yönlendiren çok sayıda sebep mevcuttur. Kalkınmanın yatırımlar vasıtasıyla, yatırımların ise tasarruflar vasıtasıyla gerçekleşmesi, tasarrufların ve yatırımların teşvik edilmesini zorunlu kılan sebeplerin başında gelmektedir. Diğer taraftan, demokratik bir ekonomi düzeninden taviz vermeden planlı bir şekilde kalkınabilmek, özel girişimcilerin de hazırlanmış olan kalkınma planları doğrultusunda davranması ile mümkün hale gelmektedir. Oysaki demokratik bir yapıda devlet özel girişimciye emretme gücüne haiz değildir. Bu durumda devletler teşvik tedbirleri vasıtasıyla ekonomiye dolaylı yollardan müdahale olanağı bulunmaktadır. Buna ek olarak, az gelişmiş ülkelerde kalkınmanın yükü genel anlamda devletin omuzlarındadır. Bu durumun sebep olduğu enflasyonist baskıyı, sosyal ve politik istikrarsızlığı ortadan kaldırmak, uluslararası rekabet koşullarına uygun şekilde yeni sanayi dallarının kurulmasını olanak tanımak, teşebbüslerin mali yapısının ve sermaye piyasalarının yetersiz olmasının yol açtığı zayıflığı gidermek, kalkınmanın lokomotif olacağı sektörlerin gelişimine katkı sağlamak söz konusu devletlerin teşvik tedbirleri uygulamasına yol açan diğer etkenlerin başında gelmektedir (Yaman, 2000).

Gelişmekte olan ülkelerde teşvikler ekonomik kalkınmanın temel koşulları olan yatırımların hacmini büyütmek ve onlardan elde edilecek sosyal faydayı maksimum hale getirmeyi amaçlamaktadır. Günümüzde genel anlamda toplam yatırımların yüzde 20'si kamu sektörü, yüzde 80'i ise özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu tablo devletin yatırımcılara desteğini zorunlu hale getirmektedir. Halk arasında "teşvik" olarak bilinen ve günümüzde "yatırımlara devlet yardımı" şeklinde adlandırılan söz konusu teşvikler zaman zaman yürürlüğe konan kararname ve tebliğler yoluyla tanımlanmaktadır. Kararnamede yatırımlara yapılan devlet yardımının amacı şöyle ifade edilmektedir: "Kalkınma planı ve yıllık programlara uygun şekilde, bu karar istihdamı artırıcı, bölgeler arasında mevcut olan dengesizlikleri giderici niteliklere sahip olup, döviz kazandırıcı aktivitelere yönelik şekilde, ileri ve uygun teknolojileri uygulayan, uluslararası düzeyde rekabet avantajına imkan tanıyan yatırımların desteklenmesini amaçlamaktadır" (Kızılot, 1997). Özetle, yatırım teşvikleri genelde şu amaçlarla teşebbüslere tahsis edilmektedir:

- Ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek,
- İşsizliği azaltmak ve teknolojik ilerlemeyi hızlandırmak,
- Bölgesel kalkınmayı mümkün kılmak,

·Maliyeti asgari düzeye indirerek kârlılığını yükseltmek.

2.3. TEŞVİK MAHİYETİ İÇİN GEREKEN UNSURLAR

Bir devlet desteğinin teşvik adıyla nitelendirilebilmesi, birtakım özelliklere haiz olmasını gerektirmektedir. Bu özellikler şunlardır (Aktan, 2001; Ay, 2005):

- Teşvikler bizatihi devlet tarafından, kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra kamu iktisadi teşebbüsleri ya da devletin yetkilendirdiği kuruluşlar vasıtasıyla sunulur.
- Teşvikler, esasında özel teşebbüslere verilirken KİT'lere (Kamu İktisadi Teşebbüsleri) de verilebilmektedir.
- İnceleme kapsamına giren teşvikler, mikro ve makroekonomik hedefler doğrultusundaki yatırım teşviklerini kapsamaktadır. Öte yandan ihtiyaç doğrultusunda, farklı nedenlerle de teşvikler verilebilmektedir. Bu bağlamda özel kişilerce yapılan tüketimi teşvik etmek amacıyla yapılan yardımların teşvik ya da sübvansiyon olarak adlandırılması mümkün değildir. Örneğin, fakirlere ya da işsizlere devlet tarafından yapılan yardım “sosyal amaçlı mali yardım” şeklinde nitelendirilmektedir.
- Teşvikler devlete doğrudan katkı sağlamaz. Tam aksine, belli bir maliyeti vardır. Aynı ve nakdi yardımlar için kamu kaynakları kullanılmaktadır.

2.4. TEŞVİK SİSTEMİNİN ALT SINIFLANDIRMALARI

Amaçları, tahsis türleri, verilme aşamaları ve kullanılan kaynak türleri esas alındığında teşvikleri bazı alt başlıklara ayırmak mümkündür. Bu alt başlıkların ilki genel ve özel amaçlı teşviklerdir. Genel amaçlı teşvikler ekonominin genelini kapsarken, özel amaçlı teşvikler bölgeler ve sektörler arasında farklılaştırma yolunu seçen, tercih edilenler lehine avantajlar sunan teşviklerdir. Diğer taraftan tahsis türlerine göre teşvikler dolaylı ya da doğrudan teşvikler şeklinde ikiye grupta incelenmektedir. Bu noktada teşviklerin belirli bir faaliyet dolayısıyla verilmesi dolaylı teşvikin mevcut olduğuna dikkat çekerken, teşebbüslere esas faaliyetleri karşılığında doğrudan tahsis edilen teşvikler doğrudan teşvik şeklinde adlandırılmaktadır. Örnek olarak dolaylı teşvikler, dolaylı vergilere yapılan teşvikleri, tarifeler ve/veya teşvikler elde etme hakkına sahip teşebbüslerce satın alınan girdilerden alınan vergilere tam ya da kısmi

muafiyet getirilmesini içerirken, doğrudan teşvikler teşebbüslerin faaliyet gösterdikleri sektörde ana faaliyetleri karşılığında tahsis edilmektedir (Zee, Stotsky, & Ley, 2002).

Verilme aşamaları esas alındığında teşvikler; yatırım öncesi, yatırım dönemi ve işletme dönemi teşvikleri şeklinde üçe ayrılmaktadır. Kaynaklarına göre teşvikler sınıflandırılırken, koşul olarak sunulan destek türü bazında teşvikler kategorilere ayrılmaktadır. Bu teşvik türleri; kâr bazlı, sermaye yatırımları bazlı, satış bazlı, katma değer bazlı, diğer özel harcama kalemi bazlı olarak gruplara ayrılmaktadır (Duran, 2003).

2.5. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN AMAÇLARI

2.5.1. Yatırım ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Devletler teşvik sistemleri hazırlarken öncelikli olarak yatırımları artırmayı ve iktisadi büyümeye destek olmayı amaçlamaktadır. Klasik iktisat teorisinin sahip olduğu görüşe göre, ekonomilerin sahip oldukları sermaye birikimi, ekonomik büyümeyi açıklayan en önemli unsurdur. Smith, ulusların zenginleşebilmeleri için uzmanlaşma ve iş bölümünün yanı sıra, fiziksel sermaye birikiminin gerçekleşmiş olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Rostow “İktisadi Gelişmenin Merhaleleri”ni anlatırken, ekonomilerin harekete geçme safhasından kendi kendini besleyen olgunluk safhasına geçmesinin yalnızca sermaye birikimiyle mümkün olduğunu ifade etmektedir (Şahbaz, 2014).

Keynezyen ve Post-Keynezyen iktisat ekolünün bir temsilcisi olan ve klasik büyüme modeline benzer bir model benimseyen Harrod-Domar büyüme modeli, belirli bir dönemde milli gelir seviyesini tayin eden temel unsurun, toplam yatırım harcamalarına eşit olan toplam fiziksel sermaye stoku olduğunu ifade etmektedir (Güvel, 2011).

Solow (1956; 1957) ise ekonomik büyüme alanında yürüttüğü çalışmalarda ekonomik büyümenin birim işgücü başına sermaye birikiminin bir fonksiyonu olduğunu ifade etmiştir. Üretim alanında azalan verimler yasası geçerli olduğundan, büyümeyi açıklama konusunda uzun vadede sermaye birikiminin tek başına yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. Solow modeli uzun vadede ülkeler arasında oluşan ekonomik büyüme farklılıklarının belirleyicileri arasına sermaye birikimine ek olarak teknolojik gelişmenin de bulunduğunu ifade ederek teknolojik gelişmenin dışsal şekilde belirlendiğini vurgulamıştır. Ardından, önce Arrow’un kullandığı, sonrasında Romer’in geliştirdiği yaparak öğrenme (learning by doing) ve bilginin

yayılması (spillovers of knowledge) gibi kavramlar fiziki sermaye ifadesinin kapsamını genişletmiştir. Bahsi geçen kavramlar hem sektörün kendi içinde hem de diğer sektörlerde verimliliğe katkı sunmakta olup, bir anlamda teknolojik gelişim sağlamaktadır. Romer, Lucas, Barro ve Rebelo gibi iktisatçıların öncüsü olduğu 1980’lerin ortalarında ortaya çıkan “İçsel Büyüme Modeli” büyümenin potansiyelini tayin eden en önemli unsurun teknolojik gelişme olduğunu ifade etmektedir. Bu durumda, ekonomik büyüme ve kalkınmanın asıl kaynağının, öncelikli olarak fiziksel sermaye yatırımları, daha sonrasında ise teknolojik gelişme olarak kabul edildiği sonucuna varmak mümkündür (Şahbaz, 2014).

Benzer şekilde De Long ve Summers (1990) ve de De Long, Summers ve Abel (1992) de sermaye birikiminin ekonomik büyümeye pozitif etki yaptığına ve 1960 sonrasındaki dönemde sermaye birikiminin birçok ülkede ekonomik büyüme oranını tayin ettiğine vurgu yapmışlardır. Aynı şekilde, Levin ve Renelt (1992) de yatırımların GSYH’den aldığı pay ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönde güçlü bir korelasyonun mevcut olduğu sonucuna varmışlardır. Jones (1994) sermayenin en önemli bileşeninin makine ve teçhizat fiyatları olduğu yönündeki önermesinden hareketle bunların fiyatları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ampirik şekilde incelemiştir. Çalışmasında makine ve teçhizat fiyatlarıyla ekonomik büyüme arasında negatif yönde bir ilişkinin mevcut olduğu sonucuna varmış, makine yatırımlarının vergi indirimi ile teşvik edilmesinin uzun vadeli büyümede olumlu etki yaratacağı sonucuna ulaşmıştır. Bahsedilen sonuçlar, teşvik sistemlerinin yatırımları artırarak ekonomik büyümeye katkı sunacağı fikrini desteklemektedir. Ekonomi tarihinin ve modern gelişmelerin bizlere sunduğu bilgiler, kurumsal yapının hazır duruma getirilmesinin ekonomik kalkınma için büyük önem teşkil ettiğine ve böylelikle teknikte ve ihracatta gelişme sağlanmasının olası hale geleceğine dikkat çekilmektedir. Buna ilaveten, kurumsal yapının hazır olabilmesi için devletin öncü rolü üstlenmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Ek olarak, yatırım oranı, altyapı yatırımları ve beşeri sermaye unsurları ekonomik kalkınmanın sağlanması için diğer önemli unsurlardır.

Şahbaz (2014), 27 AB ülkesi ve Türkiye için 1991-2011 yılları arasında sabit sermaye yatırımları, istihdam ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Yapılan analiz neticesinde kısa vadeli yatırımların büyüme üzerinde doğrudan bir nedenselliği bulunmadığı, uzun vadeli sabit sermaye yatırımlarının ise büyümeye üzerinde doğrudan bir nedenselliğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak, fiziksel sermaye yatırımlarını cazip hale getirecek vergi avantajlarının ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlayacağı dile getirilmiştir.

2.5.2. Bölgesel Gelişme

Yatırım teşvikleri genel anlamda çok sayıda sosyo-ekonomik problemin nedenini teşkil eden bölgesel dengesizlikleri gidermeyi amaçlamaktadır. Belirli bir bölge ya da yörenin kalkınması amacıyla tahsis edilen teşviklerin meşru ve mantıklı değerlendirilirken, proje yerinin değiştirilmesiyle potansiyel projelerin maliyetinin azaltarak kâr maksimizasyonu sağlanması amaçlanmaktadır (İncekara, 1995). Bu bağlamda kırsal bölgelerde gelişmeyi desteklemek, şehirlerden uzakta sanayi merkezleri oluşturmak, çevre kirliliğini önlemek, kentlere aşırı göçleri engellemek ve aşırı nüfus yoğunluğunu önlemek gibi bölgesel kalkınma hedefleri doğrultusunda yatırım teşviklerinden yararlanılması mümkündür. Gelir dağılımı adaletsizliğiyle daha ciddi şekilde mücadele için önlemler alınması gerektiğine dair Dünya genelinde oluşan bilinç, deneysel çalışmaların daha adil gelir dağılımına sahip olmanın ekonomik büyümeyi artırdığı yönündeki bulgular, gelir dağılımı eşitsizliğinin suç oranı ve güvenlik sorunları gibi sosyo-ekonomik rahatsızlıklara neden olabileceği yönündeki görüşler, bu alanda devlet müdahalesini gerekçelendiren argümanlar olarak sıralanmaktadır (Moreno-Dodson & Gonzalez-Paramo, 2003).

Kamu sektörü bakımından ele alındığında, dengeli bir bölgesel gelişim, hizmet ve üretim yatırımlarının en uygun şekilde dağıldığı bir yerleşim sisteminin kurulması şeklinde ifade edilmektedir. Buna ilaveten böyle bir mekânsal dağılım; nüfus ve gelirin dengeli bir biçimde dağılımının yanı sıra sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi adına kaynakların dengeli kullanımı için de en uygun zemini hazırlamaktadır. Böylelikle ihtiyaçlar ile kaynaklar arasında uzun vadeli denge kurulması şeklinde nitelendirebilecek istikrarlı kalkınma hem ulusal hem de bölgesel düzeyde önem kazanacaktır (DPT, 2003).

2.5.3. İstihdam Olanakları Yaratma

Yatırım teşviklerinin bölgesel gelişme hedefleri ile paralel olan başka bir amacı istihdam olanakları yaratmaktır. Tahmin edileceği üzere istihdam hedefi, teşvik mekanizmasıyla hayata geçirilen yatırımların, istihdam olanaklarını da artıracığı fikrini benimsemektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin yüksek nüfus artış hızına sahip olması, işgücü potansiyelinin hızla artmasına neden olmakta, bu durum ise işsizlikle mücadele edebilmek için ilave istihdam olanakları yaratılması ihtiyacını doğurmaktadır (İncekara, 1995).

Ayrıca bazı çalışmalar, özellikle ilerlemiş yaşlarda ve mesleki uzmanlığa sahip olmayan işçilerin diğerlerine kıyasla daha düşük mobiliteye sahip olmaları nedeniyle, söz konusu bölgesel yatırım teşviklerinin bahse konu bölgelerde bu işçiler için istihdam olanakları yaratarak, onlara önemli ölçüde sosyal fayda sunabileceğini vurgulamaktadır. Buna ilaveten, mesleki bakımdan yeterli ve genç işgücünün dahi kısa vadede sınırlı düzeyde mobiliteye sahip olması nedeniyle, geri kalmış bölgelerde uygulanan teşvikler genç ve nitelikli işgücü istihdamını mümkün kılacaktır (Fisher & Peters, 1998).

2.5.4. Teknoloji Transferi ve ARGE

Özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından ele alındığında, yatırım teşvikleri ve doğrudan yatırımlar teknoloji transferini hedeflemektedir. Çekilmesi hedeflenen doğrudan yatırımların üretim teknolojisi ve beşeri sermaye birikimini kullanarak ülkede hem know-how yaratması hem de rekabet koşullarını iyileştirmesi öngörülmektedir. Bununla beraber, doğrudan katma değer sağlayacak ve verimliliği olumlu etkileyecek AR-GE faaliyetleri de teşvik konusu olabilmektedir. Yürütülen çalışmalar, tasarımına da bağlı olarak sunulan AR-GE desteklerinin, özel sektör AR-GE harcamaların yaklaşık olarak teşvik nedeniyle uğranan vergi kaybı ölçüsünde artırabildiğine dikkat çekmektedir. Buna ek olarak, ARGE harcamalarının sunduğu sosyal faydanın, şirketlere aktarılan vergi gelirinden çok daha fazla olabildiği yönünde bulgulara ulaşan çalışmalar da mevcuttur (OECD, 2002). Almanya'nın birleşmesi sonrasında Doğu Almanya'nın kalkınmasına yönelik politikalar bölgesel yatırım teşviklerine önemli bir örnektir. Dahası, ABD'de silikon vadisindeki uygulamalarda yeni nesil ARGE teşvikleri kendini göstermekte ve teşviklerin farklı biçimlerde yaygın şekilde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Uluslararası düzeyde rekabeti artıran politikaları incelediğimizde; birçok ülkenin AR-GE çalışmalarına yüksek bütçeler ayıran çok uluslu şirketleri kendi ülkelerine çekebilmek için AR-GE bazlı teşvikler sunduğu göze çarpmaktadır.

Singapur ve Malezya gibi Asya ülkeleri AR-GE faaliyetlerine ve teknolojik gelişim projelerine yönelik doğrudan teşvikler sağlamaktadır. Türkiye'de AR-GE destekleri tekno-parklar, vergi indirimi, işçiler için prim muafiyeti gibi alternatif uygulamalar yoluyla uygulanmaktadır (Yakıcı, 2012).

2.5.5. Sektörel Gelişim ve Performans Hedefleri

Kalkınma ve ekonomik gelişme bakımından önemli olduğu değerlendirilen sektörleri, sanayi kollarını ve faaliyetleri desteklemek üzere yatırım teşvikleri verilebilmektedir. Bu bağlamda madencilik, OSB'ler (Organize Sanayi Bölgesi), sanayi siteleri ve ihracata dayalı sektörler hatta sinema sektörü dahi yatırım teşviklerinin konusu olabilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler girdi maliyetlerini azaltma esaslı politikalar uygulayarak sanayi sektöründe rekabet güçlerini artırabilirler. Yüksek vergi oranları, döviz kurları ve finansman maliyetleri ve piyasa fiyatlarında yaşanan dalgalanmalar nedeniyle gelişmekte olan ülkelerin rekabet gücü olumsuz yönde etkilenmektedir. Bunlara ek olarak, yetersiz sermaye birikimi ve iş yapabilme olanaklarının yetersizliği gibi sıkıntılar göz önünde bulundurulduğunda devletler rekabet gücü artırmak amacıyla alternatif uygulamalara yönelebilmektedirler. Bu amaçla devletler ihracatı geliştirmek ve yerli katma değer düzeyini artırmak gibi amaçlar gütmekle birlikte şirketlerin yürüttükleri faaliyetleri destekleyebilecek ve onlara daha uzun vadeli yararlar sunabilecek olan serbest bölge, işgücü ve eğitim desteği gibi mekanizmalardan da yararlanabilmektedir (Karaca, 2014).

2.5.6. Çevrim Karşısı Maliye Politikası

2008-2009 yıllarında dünya genelinde yaşanan kriz karşısında alınan önlemler ele alındığında; devletlerin olası yeni yatırım olanaklarından faydalanmak amacıyla uyguladıkları yatırım teşviklerini konjonktürel olarak güncelledikleri anlaşılmaktadır. Devletler ekonomik kriz dönemlerinde iç talebi canlı tutmak ve ekonomik durgunluğu aşmak amacıyla uygulamaya koydukları çeşitli para ve maliye politikalarının yanı sıra söz konusu dönemlerde döngü karşıtı politika aracı olarak (counter-cyclical) yatırım teşvik politikalarından da faydalanabilmektedir. Bununla beraber, kriz karşısında uygulamaya konan diğer para ve maliye politikalarının yanında, söz konusu yatırım teşvik politikaları kriz karşısında alınan önlemlerin yalnızca küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu nedenle krize karşı uygulanan paketin diğer önemli kısımlarının gölgesinde kalmakta ve pek gündeme gelmemektedir. Devletler kriz dönemlerinde durgunluğa giren ekonomik faaliyetlere yanıt olarak vergileri, finansal kuralları ya da diğer yatırım teşviklerinin koşullarını gevşeterek ya da sunulan teşviklerin kapsamını ve düzeyini genişleterek, mevcut teşvikleri daha cazipleştirmeyi hedeflemektedirler. Kriz koşullarında belirsizlik seviyesi arttığından ve risk iştahı ciddi derecede azaldığından, şirketler resesyon şartlarını göz önünde bulundurarak kapasitelerini düşürmeyi tercih etmekte ve yeni yatırımlar

yapmamaktadırlar. Bu koşullarda verilen yatırım teşviklerinin de normal dönemlere nazaran daha sınırlı düzeyde etkili olması beklenmektedir. Öte yandan kriz dönemlerinde yatırım teşviklerinin etkisinde düşüş gözlenirse bile önemi artmaktadır (Karakurt, 2010).

2.5.7. KOBİ Finansman İhtiyacı

Diğeri bir gerekçe finansman imkânlarıyla ilgilidir. Neoklasik ekonomi modelinde, sermaye ve kredi piyasalarında yatırımcılara serbest bir biçimde risk tabanlı olarak oluşan faiz ve maliyet çerçevesinde finansman desteğı sunulabileceğı varsayılmaktadır. Bu durum büyük ve çok uluslu şirketler için çoğı zaman erişilebilir, uzun vadeli ve uygun maliyetli finansman olanakları sağlamakta iken birçok şirket için temel finansman kaynağını dağıtılmayan kârlar oluşturmaya devam etmektedir. Bu durum finansman olanakları görece olarak daha zayıf olan şirketlerin yapacakları yatırımları cesaretlendirme hususunda yatırım teşviklerinin daha etkili bir yol olabileceğini göstermektedir (Bolnick, 2004). Bununla birlikte, yüksek maliyeti nedeniyle kredi kullanma imkanı olmayan şirketlerin bir finansman kolaylığı uygulamasının yürürlüğe girmesi ile birlikte kendisine uygun kaynaklar yaratabilmekte, faaliyetlerine katkı sağlayabilmektedir. Türkiye'deki mevcut teşvik mekanizması bünyesindeki bölgesel ve stratejik teşvik mekanizmaları şirketlerin faiz yükünün bir bölümü finanse etmektedir.

2.5.8. Cari İşlemler Açığı ve İstikrarlı Finansman

Gelişmekte olan ülkelerin teşvik sistemlerini tercih etmelerinin en önemli nedenlerinden biri de bu ülkelerin üretim yapısının ithalata bağımlı olması dolayısıyla karşı karşıya kalınan cari açık problemidir (Karaca, 2014). Türkiye'nin son yıllarda yaşadığı en büyük makroekonomik problemlerden biri olarak değerlendirilen cari açık, ülkenin tasarruflarının, yatırım ve tüketim harcamalarını karşılamada yetersiz kalması nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

Kara ve Sarıkaya (2013) yaptıkları çalışmada, Türkiye'nin altın hariç çevrim uyarlamalı cari açık/GSYH oranının, 2000'li yılların ikinci yarısında daha yüksek bir düzeye ulaştığına ve burada kaldığına dikkat çekmektedirler. Cari açığın aşağı yönlü şekilde katılaştığını kast eden bu değerlendirme, bu bakımdan doğabilecek dış finansman ihtiyacına ve dış finansmanda yaşanması olası istikrarsızlıklar nedeniyle karşılaşılabilecek makroekonomik kırılganlıklara dikkat çekmektedir. İhracatın ve uluslararası pazarlarda rekabet gücünün Türkiye için oldukça hayati olduğu yönündeki tespit hem kamu hem de özel sektör temsilcileri tarafından tekrar

edilmektedir. Türkiye açısından yatırım teşviklerinin şirketlere dolaylı olarak rekabet avantajı sunması, cari açık hedefine ulaşılabilmesi bakımından önemlidir.

2.5.9. Doğrudan Yatırım Akımlarının Desteklenmesi

Yatırım teşvikleri devletlerin doğrudan yabancı yatırımcıları çekebilmeleri için bir avantaj sunmaktadır. Doğrudan yatırımlar tarafından oluşturulabilecek yayılma etkisinin (spillover effect) ekonomiye sunacağı olumlu katkı devletlerin bu yöndeki çabalarının nedenlerinden biridir. Örneğin, yurtiçindeki şirketler yabancı sermayeli şirketler ile ortaklık kurduklarında projeler ve diğer bağlantılar vasıtasıyla daha etkili faaliyet gösterebilir, teknoloji transferi gerçekleştirebilir, fason üretim yapabilir, yabancı sermayeli çok uluslu şirketlerde eğitim gören ve tecrübe kazanan personelin yurtiçindeki şirketlerde istihdam edilmesi sayesinde bilgi paylaşımı ve aktarımı gerçekleştirilebilir. Yabancı sermayeli şirketlerin sağladığı rekabet ortamı sayesinde, yurtiçindeki şirketler daha ileri teknoloji kullanma çabalarını artırabilir ve bu sayede benzer kazanımlar sağlanabilir. Böylelikle söz konusu doğrudan yabancı yatırımlar, yurtiçindeki şirketlere ve dolayısıyla genel ekonomiye çeşitli yararlar sağlayacaktır. Buna ek olarak doğrudan yatırımlar ödemeler dengesi sermaye hesabı uyarınca uzun vadeli, kalıcı ve istikrarlı kabul edildiğinden, finansman açısından da makroekonomik dengeye katkı sunmaktadır. Dahası, doğrudan yatırımların dış ticareti desteklemesi, yabancı sermayeli şirketlerin faaliyette bulunduğu sektörlerde verimi artırması, yerel şirketlere global değer zincirlerine eklemlenme fırsatı sunması, yatırım açığını kapatması gibi çok sayıda avantajı mevcuttur. Fakat burada kritik olan faktör, bir yabancı şirketin yurtiçine doğrudan yatırım kararı alırken yukarıda bahsedilen dışsal yararları dikkate almayacak olmasıdır (Dutz, Us, & Yılmaz, 2005). Söz konusu yabancı şirket ortaya çıkacak diğer kazanımları göz ardı ederek sadece kendi kazancı ve maliyeti doğrultusunda yatırım yapmaya karar verecek olduğundan bu yatırımlar, sosyal bakımdan ideal doğrudan yatırım düzeyinden düşük kalabilmektedir (Blomström & Kokko, 2003). Örnek olarak; teknoloji transferi imkanı sunabilecek bir doğrudan yatırımın yatırımcı şirkete getirisi, sosyal getirisinin altında kalmakta ve bu durumda yatırım teşviklerinden yatırımcı getirisi ile sosyal getiri arasındaki farklı eşitlemek üzere yararlanılabilmektedir. Devlet, kurumsal ve yapısal sorunlara çözüm bulmak için teşviklerden yararlanabilmektedir. Kurumsal başarısızlıklar birtakım yapısal (doğal) faktörlerden ya da devlet politikalarından kaynaklanabilmektedir. Bu durumda doğal faktörler olarak dışsallıkların meydana getirdiği yayılma (spillover) etkisinden bahsedilmektedir. Bu bakımdan yatırımcılar

tarafından vergi teşvikleri yatırım ortamı ve genel ekonomi politikası açısından iyi niyet göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Gabe, 1996).

Görüldüğü üzere, sunulan teşviklerin hedefleri topluca değerlendirildiğinde, ilk olarak ekonomik kalkınmanın gözetildiği ve makroekonomik dengenin sağlanmasının öne çıktığı fark edilmektedir. Bölgeler arası gelişmişlik farklarının düşürülmesi ve istihdamın artırılması gibi hedefler de bu çerçevededir. Doğrudan yabancı yatırımlar kapsamında ödemeler dengesine katkı sağlama, teknoloji transferi, AR-GE, finansal sürdürülebilirlik gibi faydalar makroekonomik hedeflere ulaşma yönünde şekillenen gerekçeler olarak göze çarpmaktadır.

2.6. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN VERİLİŞ NEDENLERİ

II. Dünya Savaşı'ndan bugüne dünya genelinde devletler yatırım teşviklerini devreye alırken bunların yatırım kararları ve genel ekonomi üzerindeki etkilerinin bilincindedirler. Gümrük vergisi muafiyeti ve farklı vergi indirimleri ile başlayan teşvikler, tercihli vergi oranları, vergi istisnaları ve muafiyetleri, vergi cennetleri, hızlandırılmış amortisman, yatırım indirimi ve endeksleme, nakit ödemeler (grant), tercihli krediler, kredi garantileri, faiz oranı sübvansiyonları, bedava arazi tahsisleri, yabancı işçi çalıştırma imkanı, serbest bölge uygulamaları, Ar-Ge ve ileri teknoloji teşvikleri şeklinde günümüze değin yoğunlaşarak devam etmiştir. Bu bağlamda bir OECD (1990) araştırması 1980'lerde sadece sanayi sektörüne tahsis edilen teşviklerin (ziraat ve gıda hariç), OECD ülkelerinin ortalama GSYİH'si içindeki payı %3'ün altına inmediğini göstermektedir (Belçika %9,5, İsveç %7,5, Portekiz %7, İrlanda %6).

IMF'ye (1988) göre, resmi ihracat kredilerinde teşvik/sübvansiyon oranı tüm dünyada %12'ler, az gelişmiş ülkelerde ise %64'ler düzeyine ulaşabilmektedir. Bu doğrultuda yatırım teşvikleri şu şekilde tanımlanabilir: Yatırım kararları üzerinde olumlu etki yapması ya da potansiyel bir yatırımın getirisini artırması ya da barındırdığı riskleri azaltması amacıyla devletlerin tasarladıkları, projelere, sektörlerle, teşebbüslere genel, seçici ya da bölgesel olarak sundukları özendiricilerdir. Söz konusu özendiricileri, özellikle yabancı sermayeyi teşvik etmek amacıyla yatırım ilkelerini etkileyen genel tedbirler arasında yer alan politik istikrar, fiyat istikrarı, piyasa büyüklükleri, kârlılık, sermaye ve kâr transferi kolaylıkları, bürokrasi azlığı gibi tedbirler ile karıştırmamak gerekmektedir. Yatırım teşvikleri yukarıda bahsi geçen genel tedbirlere ilaveten sunulmaktadırlar. Yatırım teşvikleri, refah iktisadi olarak da adlandırılan “Normatif İktisat” kapsamında pareto-optimal bir kaynak dağılımı sağlayabilmek amacıyla “İkinci En İyi

Teoremi” çerçevesinde ve piyasa başarısızlıklarına karşısında alınan tedbirler olarak da ifade edilmektedirler (Grossman, 1990).

Gelişmiş ülkelerde yatırım teşvikleri daha ziyade ölçek ekonomileri ve yüksek sabit maliyetle piyasalara girişin özendirilmesi, Ar-Ge ve ileri teknoloji içeren faaliyetlerin neden olduğu olumlu dışsallığı özendirmek, enformasyon asimetrisinin özellikle sermaye piyasalarında neden olduğu piyasa başarısızlıklarını gidermek ve AB uygulamalarında görüldüğü üzere bölgesel kalkınma farklılıklarını gidermek amacıyla sunulmaktadır (Durmuş, 1991). (Fransa’da hızlı tren, İngiltere’de Concorrt projelerinde olduğu gibi). Örneğin, AB bünyesinde yer alan ERDF (Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu), ESF (Avrupa Sosyal Fonu), EAGGF (Avrupa Tarım Rehberlik ve Garanti Fonu), ECSC (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu) ve EIB (Avrupa Yatırım Bankası) gibi fonlar nakit yardımı, bağışlar ve sübvansiyonlu yatırım kredileri şeklinde finansal destekler sunarak esasında beş temel amaç taşırlar: Görece daha az gelişmiş bölgelerin geliştirilmesine katkı sağlamak, yok olmaya yüz tutan sanayilerin neden olduğu işsizliği azaltmak, genç nüfusa iş imkanları yaratmak, kırsal gelişimi sağlayarak tarım ve ormancılığı geliştirmek ve Ar-Ge faaliyetlerini teşvik etmek. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin yatırım teşviklerini uygulamasının nedenleri arasında sermaye birikiminin yetersiz olması, yabancı sermaye girişinin az olması, bölgesel kalkınma düzeylerinin farklı olması, istihdam ve gelir yaratma ihtiyacı, ihracatın artırılmasının gerekliliği gibi sebepler gelmektedir.

2.7. YATIRIM TEŞVİK SİSTEMİNİN SAHİP OLMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Yatırım teşviklerinin işleyiş sistemlerinin genel olarak üç temel aşamasının mevcut olduğu değerlendirilmektedir. Bunlar: Teşvik mevzuatının tasarlanması, teşviklerin belirlenen sistem dâhilinde kullandırılması ve son aşamada şirketlerin yatırım teşvikleri ile elde ettikleri avantajlar karşılığında üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirip getirmediğinin tespit edilmesidir. Hem kamu kaynaklarının bir kesimden diğerine aktarılması hem de oluşabilecek makroekonomik sonuçlar bakımından yatırım teşviklerinin dikkatli bir şekilde tasarlanması ve bazı hususların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Kamu otoritesinin yürüttüğü bir teşvik mekanizmasının bu isimle adlandırılması için sahip olması gereken özelliklerin yanı sıra yatırım teşvik mekanizmasının amacı doğrultusunda ve etkili bir biçimde işlemesi için uygulamada dikkate alınması gereken bazı hususlar şöyle listelenmektedir:

- Teşvik mekanizması genel ekonomi politikası ve sanayileşme stratejisi ile uyumlu bir şekilde sunulmalıdır. Bu durumda, teşvik mekanizması genel sanayileşme stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmeli hem kısa hem de uzun vadeli hedeflere sahip olmalıdır (İncekara, 1995).
- Teşvik çeşitleri ihtiyaç doğrultusunda, öncelikli bölge ve sektörleri hedefleyerek enstrüman çeşidi az fakat etkinliği yüksek bir biçimde tespit edilmelidir (Bolnick, 2004).
- Vergi ve teşvik mekanizması mümkün olduğu kadar basit, anlaşılır ve asgari düzeyde inisiyatif alacak biçimde hazırlanmalı, yolsuzluk ve kötüye kullanım ihtimalinin en aza indirgenmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır (Tanzi, 1998).
- Ayni ve/veya karşılıksız nakdi teşviklerden daha ziyade ağırlıklı olarak vergi ve garanti vb. teşvik türleri kullanılmalıdır.
- Teşvik politikasının uygulanması, takip edilmesi, kontrol edilmesi ve denetlenmesi için bağımsız bir kurul oluşturularak denetleme konusu itina ile ele alınmalı, teşviklerin suistimal edilmesi halinde caydırıcı para cezaları tatbik edilmelidir (Bolnick, 2004).
- Kamuda şeffaflık hedeflerin, hedefe ulaşmak için kendisinden yararlanılan araçların, kamu hesaplarının ve uygulamada elde edilen sonuçların tarafsız denetime tabi tutulması ve kamuoyunun bilgisine açılması şeklinde ifade edilmektedir. Bu minvalde, teşvik mekanizması çerçevesi esas alınarak hazırlanan teşvik belgelerinin süre, sektör, yerli-yabancı sermaye ayrımı gözeterek periyodik olarak kamuoyuna duyurulması şeffaflığı artıracak ve kurulan sisteme güveni güçlendirecektir (Duran, 2002).
- Diğer bir gereklilik, teşvik mekanizmasının periyodik olarak gözden geçirilmesidir. Teşvik mevzuatının gözden geçirilmesi iki açıdan yarar sağlamaktadır. Böylelikle devlet bir taraftan gereğinden fazla ve lüzumsuz teşviklerin bütçe gelirlerini aşındırmasına engel olabilecek, diğer taraftan yatırım hususları gereksinimler ve ekonomik şartlar ile paralel olarak yatırımcılar için daha cazipleştirilebilecektir (UN, 2000). Çünkü denetlenmeyen bir teşvik mekanizmasının istismar edilmesi, süresiz tahsis edilen teşviklerin etkin olmayan ve tek başlarına ayakta duramayan şirketler ortaya çıkarması olası bir sonuçtur. Türkiye’de yürürlükte olan teşvik mekanizması makroekonomik öncelikleri, şirketlerin ihtiyaçlarını, bölgesel yapıları ve diğer

çok sayıda kriteri dikkate almaktadır. Buna ek olarak teşvik mekanizmasında sektör tercihi mevcut olmakla beraber, yatırım teşvikleri sabit sermaye harcaması esaslı olarak tahsis edildiğinden, belirli bir sektörün faaliyetlerinin devamlı şekilde desteklenmesi mevzu bahis değildir. Diğer bir ifadeyle sektör değil, sektör tercih doğrultusunda yatırım harcamaları teşvikle ödüllendirilmektedir. Buna ek olarak, yatırım teşvikleri yatırım dönemi ile sınırlandırılmıştır ve dönem sonu geldiğinde uzman personelin kontrolünün ardından teşvik süreci sonlandırılmaktadır.

- Diğer bir ölçüt, teşviklerin sağlam ve yeterli finansman kaynaklarına sahip olmasıdır. Devletin gözden çıkardığı gelirler olmaları nedeniyle teşvikler bir maliyet kalemi olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan bütçe disiplinin devamlılığı hem teşvik mekanizması hem de onun kredibilitesi için önemlidir. Teşvikler nedeniyle vergi kaybı olduğundan, bütçe disiplininin mevcut olmaması halinde diğer iktisadi birimler üzerinde vergi yükünün artırılması, harcamaların kısılması ya da alternatif diğer finansman metotlarına başvurulması zorunlu hale gelebilir (Bolnick, 2004).

- Teşvik mekanizmasının istikrarlı bir yapıya sahip olması onun etkinliğini tayin eden bir diğer unsurdur. Mevzuatta ve uygulama metotlarında sık sık değişiklik yapılması olumsuz bir etki yaratabilir. Bu noktada, sistemin istikrarlılığı ile esnekliği arasında uygun bir denge sağlanması kritik öneme sahiptir. Bu noktadan hareketle, teşvik otoritesinin şirketlerle devamlı iletişim halinde olması, teşebbüslerin taleplerini alması ve onların ihtiyaçlarını filtresinden geçirerek yanıt vermesi doğru hareket tarzı olacaktır (Duran, 2002).

- Vergi teşvikleri vergi kanunlarında yer almakta fakat teşvik uygulamaları çoğunlukla devletin farklı kurumları tarafından yürütülmektedir. Örneğin vergi muafiyetleri ve indirimleri Maliye Bakanlığı'nın çalışma alanına girerken, sigorta primleri ve işçi eğitimleri gibi konular Çalışma Bakanlığı'nın faaliyet alanı içindedir. Öte yandan yatırımcıların teşviklerle ilgili konularda sadece bir devlet kurumu ile iletişim halinde olmasının daha uygun bir yaklaşım olduğu değerlendirilmektedir (UN, 2000).

- Sektörlerin gereksinim duyduğu teşvik çeşitleri de farklı farklıdır. Örneğin turizm yatırımları için arazi tahsisleri daha etkin bir teşvik iken, makine teçhizatı esaslı teşvikler bu tür bir yatırım için etkin bir teşvik türü olmayacaktır. Bu nedenle, teşvik türlerinin kaynaklar ve şirket gereksinimleri ile uyumlu olması beklenmektedir. Bu tür beklentilerin tek ve genel bir sistemle

yerine getirilmesi çoğu zaman mümkün olmadığından teşvik araçlarının değişik talepler doğrultusunda bölümlere ayrıştırılması makul bir yaklaşım tarzı olacaktır (Duran, 2003).

- Yatırım teşviklerinden yararlanmamış olan şirketlerin bu teşviklerden yararlanamama sebepleri arasında bu şirketlerin yeterli bilgiye sahip olmaması, yapacakları başvurulardan sonuç alamayacaklarını düşünmeleri ve buna ihtiyaç duymamaları yer almaktadır. Bu noktadan hareketle, başta şirketler olmak üzere iş dünyasındaki diğer ilgililere teşvik sistemlerinin anlam ve öneminin anlatılması, teşvik sistemlerinin kendisinin hazırlanması kadar önemlidir (Yayar & Demir, 2012).

- Yatırım teşviklerinin etkinliğini belirleyen unsurlar haricinde uygulamada karşı karşıya kalınan bazı hususlar mevcuttur. Özellikle de büyük yatırım projelerinin hazırlık ve analiz safhaları birkaç yıl alabilmektedir. Bu durum söz konusu yatırımların teşvik politikaları tarafından aktif hale getirilebilmesi için belirli bir süre geçmesi gerektiği şeklinde yorumlanmaktadır.

- Yatırımın türü de teşvik araçlarının yatırımlar üzerindeki etkisinde değişiklik yaratabilmektedir. Bu açıdan ele alındığında, tamamen yeni yatırımların vergi teşviklerine karşı duyarlılığının yenilenen yatırımlarına kıyasla görece daha düşük olduğu ifade edilmektedir. Tamamen yeni yatırımlarda faktör maliyeti, pazarlama, istihdam eğitimi, kuruluş ve örgütlenme ile ilgili ek giderler sebebiyle vergilerin ve sonuç olarak vergi teşviklerinin maliyet kalemleri arasındaki oransal ağırlığının az olması, şirketlerin kâr etmelerinin zaman almasına ve böylelikle vergi istisnası ve indirimi gibi teşviklerin etkinliğinin azalmasına yol açmaktadır (Duran, 2003). Bu yatırımlar için belirli bir senenin kârının/zararının gelecek senelere devredilmesi uygulamasının etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

- Teşviklerin etkinliği ekonomik faaliyetin türüne göre değişmektedir. Bu açıdan teşviklerin şirkete ne zaman verilmiş olduğu önemlidir. Örneğin, emek-yoğun yatırımlar için işçi maliyetini düşürecek işletme dönemi safhasındaki teşvikler etkili iken, sermaye-yoğun yatırımlar için ise daha ziyade yatırım safhasındaki makine ve teçhizat edinimi ile ilgili önlemler etkili olacaktır (Dürüs, 2005).

- Teşvik mekanizması zaman içinde değişen ekonomik şartlara ve uluslararası standartlara göre güncel yükümlülükleri yerine getirebilecek bir yapıya sahip olmalıdır. Örneğin 80'li yıllarda

sunulan ihracat teşviklerinin, günümüzde Dünya Ticaret Örgütü kuralları ve uluslararası yükümlülükler uyarınca gündeme alınması dahi mümkün olmayacaktır.

2.8. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN TÜRLERİ VE DESTEK UNSURLARI

15.06.2012 tarih ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren teşvik sistemi 4 farklı uygulamadan oluşmaktadır ve bu uygulamalar kapsamında sağlanacak destek unsurları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar (2012/3305 s. k.), 19 Haziran 2012):

1. Genel Teşvik Uygulamaları
2. Bölgesel Teşvik Uygulamaları
3. Öncelikli Yatırımların Teşviki
4. Stratejik Yatırımların Teşviki

Tablo 2.8 Türlerine göre yatırım teşvikleri destek unsurları

Destek Unsurları	Genel Teşvik Uygulamaları	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Öncelikli Yatırımların Teşviki	Stratejik Yatırımların Teşviki
KDV İstisnası	X	X	X	X
Gümrük Vergisi Muafiyeti	X	X	X	X
Vergi İndirimi		X	X	X
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği		X	X	X
Gelir Vergisi Stopajı Desteği*	X	X	X	X
Sigorta Primi (İşçi Hissesi) Desteği*		X	X	X
Faiz veya Kar Payı Desteği**		X	X	X
Yatırım Yeri Tahsisi		X	X	X
KDV İadesi***				X

* Yatırımın 6. Bölgede yapılması halinde veya Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı (TOSHP) kapsamında desteklenen stratejik yatırımlara sağlanır.

** Yatırımın Bölgesel Teşvik Uygulamalarında 3., 4., 5. veya 6. bölgelerde gerçekleştirilmesi halinde sağlanır.

*** Sabit yatırım tutarı 500 milyon TL üzerinde olan stratejik yatırımlara sağlanır. 2017-2021 yıllarında imalat sektöründe gerçekleştirilecek teşvik belgeli tüm yatırımlara ilişkin bina-inşaat harcamaları da KDV iadesinden yararlanabilmektedir.

Tablo 2.8’de yer alan yatırım teşvikleri destek unsurları tek tek incelemek gerekirse;

- Yatırım teşvik belgesi kapsamında satın alınacak yatırıma konu makine ve teçhizat ile lisans-yazılım ve gayri maddi haklara ilişkin satış ve kiralamalarda KDV istisnası, katma değer vergisinin ödenmemesi şeklinde uygulanmaktadır.
- Gümrük vergisi muafiyeti, yatırım teşvik belgesi kapsamında yurt dışından satın alınan yatırım konu makine ve teçhizat için gümrük vergisinin ödenmemesi olarak uygulanmaktadır.
- Vergi İndiriminden kasıt ise, yatırım teşvik belgesi belirtilen yatırıma katkı tutarına ulaşınca kadar, gelir veya kurumlar vergisinin belirtilen oran kadar indirimli uygulanmasıdır.
- Yatırım teşvik belgesi uyarınca yapılacak olan yatırımla sağlanacak ilave istihdamda ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmı ödenmeyerek Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından karşılanması Sigorta Primi İşveren Hissesi desteği olmaktadır.
- Gelir vergisi stopajı desteğinde, yatırım teşvik belgesi kapsamında yapılacak olan yatırım uyarınca sağlanan ilave istihdam için belirlenen gelir vergisi stopajının terkin edilmektedir.
- Altıncı bölgede yapılacak yatırımlarda veya TOSHP kapsamında desteklenen stratejik yatırımlarda yatırım teşvik belgesi kapsamında sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işçi hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmı sigorta primi (işçi hissesi) desteği uyarınca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır.
- Faiz veya Kar Payı Desteği, Yatırım teşvik belgesinde belirtilen yatırım için kullanılacak en az bir yıl vadeli yatırım kredilerinde teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının %70’ine kadar kullanılacak kredilerde ortaya çıkan faizin veya kâr payının belli bir oranda indirilmesi ve indirilen bu kısmın Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır.
- Yatırım teşvik belgesine konu tüm yatırımlar için yatırım yeri tahsis edilmemektedir. Ancak Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsisine ilişkin destek verilmektedir.

- Sabit yatırım tutarı 500 milyon Türk Lirasının üzerindeki Stratejik Yatırımlarda ise yatırım kapsamındaki bina-inşaat harcamalarında ödenen KDV iade edilmektedir.¹

2.8.1 KDV İstisnasının Uygulanması

3065 sayılı KDV Kanunu’nun 13/d maddesinde yatırım teşvik belgesi sahibi mükelleflere belge kapsamındaki makina ve teçhizat teslimleri ile belge kapsamındaki yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralamaları KDV’den müstesna olduğu belirtilmiştir (Katma Değer Kanunu (3065 s. k.)).

Yatırım teşvik belgesi sahibi işletme, KDV Kanununda yer verilen istisnadan yararlanmak için bağlı bulunduğu vergi dairesine dilekçe ile başvurarak katma değer vergisi mükellefiyetlerinin bulunduğu ve makina ve teçhizat teslimleri ile yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralamaları indirim hakkı tanınan işlemlerde kullanacaklarına dair bir yazının kendilerine verilmesini talep ederler.

İstisnadan yararlanmak isteyen işletmeler;

- İstisna yazısının noter veya YMM onaylı örneğini,
- Yatırım teşvik belgesini ve
- Makine, teçhizat, yazılım veya gayri maddi hak satış ve kiralamalarına ilişkin listesinin aslını

satıcıya veya gümrük idaresine ibraz ederek KDV istisnasının uygulanmasını talep ederler.

2.8.2 Gümrük Vergisi Muafiyetinin Uygulanması

Yatırım teşvik belgesi kapsamındaki yatırıma konu makine ve teçhizatın ithalinde, yürürlükteki ‘İthalat Rejimi Kararı’ gereğince ödenmesi gereken gümrük vergisinden muaf tutulmakta olup ancak gümrük vergisi muafiyetinin uygulanabilmesi için, teşvik belgesi kapsamında temin edilecek yatırım mallarının 69 seri no.lu KDV Genel Tebliğinde tanımlanan “makine ve teçhizat” niteliği taşıması gerekmektedir (Bozkurt, 2016).

¹ 2017-2021 yılında imalat sektöründe gerçekleştirilecek teşvik belgeli tüm yatırımlara ilişkin bina-inşaat harcamaları KDV iadesinden yararlanabilmektedir.

Teşvik belgesi sahibi işletme tarafından, gümrük beyannamesinin tescili ve kabulü sırasında yatırım teşvik belgesi aslı ile belge kapsamında ithal edilecek olan makine ve teçhizat listesinin aslını ithalatın yapılacağı gümrük idaresine ibraz edilmektedir. Gümrük idaresi tarafından, yatırım teşvik belgesinin tarih ve sayısını, 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararını ve ithali gerçekleştirilen makine ve teçhizatın listede kayıtlı sıra numarasını beyannameye yazılmaktadır. Ayrıca yatırım teşvik belgesi ile ithal makine ve teçhizat listesinin bir nüshası gümrük beyannamesine eklenmektedir.

Akabinde tescil ve kabul memurunca, teşvik belgesinin geçerliliği ve beyannamede yer alan eşyanın ithal makine ve teçhizat listesinde kayıtlı olup olmadığı kontrolü yapılmakta ve uygunluğu teyit edildikten sonra beyanname tescil edilerek kabul işlemi yapılmaktadır.

2.8.3 Vergi İndiriminin Uygulanması

Yatırım teşvik belgesinde vergi indirimi unsuru bulunması halinde işletme, yatırım yapmakta olduğu bölgeye ve/veya teşvik belgesinin türüne göre farklı oranlarda gelir veya kurumlar vergisini indirimli olarak ödeyebilmekte ve söz konusu indirimden değişen oranlardaki yatırıma katkı tutarına ulaşınca kadar yararlanabilmektedir.

Vergi indirimi destek unsuru ile ilgili oranları belirleme yetkisi 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 32. Maddesi ile Bakanlar Kurulu'na verilmiş olup Bakanlar Kurulu yetkisini “Yatırımlarda Devlet yardımları Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararları” ile kullanmaktadır (Kurumlar Vergisi Kanunu (5520 s. k.)).

15/06/2012 tarih ve 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar kapsamında vergi indirimi desteği uygulamasına ilişkin oranlar işbu Karar'ın 15'nci maddesinde yer almaktadır.

Buna göre;

Stratejik yatırımlar için tüm bölgelerde uygulanacak vergi indirimi oranı %90, yatırıma katkı oranı ise %50'dir.

Bölgesel teşvik uygulamaları ile büyük ölçekli yatırımlar çerçevesinde düzenlenen teşvik belgeleri uyarınca vergi indirim oranları ile yatırıma katkı oranları ise aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 2.8.3 Yatırım Belgesi Vergi İndirim Oranları ve Yatırıma Katkı Oranları

Bölgeler	Bölgesel Teşvik Uygulamaları		Büyük Ölçekli Yatırımlar	
	Yatırıma Katkı Oranı (%)	Kurumlar veya Gelir Vergisi İndirim Oranı (%)	Yatırıma Katkı Oranı (%)	Kurumlar veya Gelir Vergisi İndirim Oranı (%)
1	10	30	20	30
2	15	40	25	40
3	20	50	30	50
4	25	60	35	60
5	30	70	40	70
6	35	90	45	90

Uygulamaya ilişkin aşağıdaki örnek verilebilir:

İşletme bölgesel yatırım teşvik belgesine sahip olsun ve beşinci bölgede yatırım yapsın. Sabit yatırım tutarı 15 Milyon TL olan bir yatırım için %70 oranında vergi indirimi ve %30 oranında yatırıma katkı oranı öngörüldüğünü varsayalım.

İşletme, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca %20 olarak uygulanmakta olan Kurumlar Vergisini, vergi indirim oranı olan %70 indirimle, %6 olarak ödeyecektir. Dolayısıyla, kurumlar vergisine esas kazancı 60.000 TL olan firma, %20 vergi oranı üzerinden 12.000 TL kurumlar vergisi ödemesi gerekirken, vergi indiriminden faydalanarak %6 vergi oranı üzerinden 8.400 TL indirim ile 3.600 TL olarak ödeyecektir. İndirimli kurumlar vergisi oranı, devletin tahsil etmekten vazgeçtiği vergi tutarları toplamı, sabit yatırım tutarı olan 15.000.000 TL'nin %30'u olan 4.500.000 TL yatırıma katkı oranına ulaşınca kadar devam edecektir.

Yatırım tutarı	15.000.000 TL
Vergi indirim oranı	%70
Yatırıma katkı tutarına ulaşıncaya kadar uygulanacak kurumlar /gelir vergisi oranı	%6
Yatırıma katkı oranı	%30
İndirilebilecek vergi tutarı (bin TL) (Yatırım tutarı x Yatırıma katkı oranı)	4.500.000 TL

Yatırımcı, yatırımının kısmen veya tamamen faaliyete geçtiği geçici vergi döneminden itibaren indirimli kurumlar vergisinden yararlanabilmektedir. Kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde indirimli kurumlar vergisi uygulanacak tutar, yatırımdan elde edilen ticari bilanço kârının dikkate alınması suretiyle tespit edilecektir.

2.8.4 Faiz Desteği Uygulanması

Faiz desteği, bölgesel teşvik uygulamaları ve stratejik yatırımlar ile AR-GE ve çevre yatırımları için düzenlenen yatırım teşvik belgeleri kapsamında bankalardan kullanılacak en az bir yıl vadeli yatırım kredilerinin teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının yüzde yetmişine kadar olan kısmı için ödenecek faizin veya kâr payının belli oranlarda bütçe kaynaklarından karşılanmasını sağlayan bir destek unsurudur.

15.06.2012 tarih ve 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar kapsamında, bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında uygulanacak oranlar ve azami destek tutarları aşağıdaki gibidir:

Tablo 2.8.4 Bölgesel Teşvik Faiz Desteği Uygulanması

Bölgeler	Türk Lirası Kredisi	Döviz Kredisi	Azami Destek Tutarı
3. Bölge	3 puan	1 puan	500 bin TL
4. Bölge	4 puan	1 puan	600 bin TL
5. Bölge	5 puan	2 puan	700 bin TL
6. Bölge	7 puan	2 puan	900 bin TL

Faiz desteği, azami ilk beş yıl için ödenmek kaydıyla bütçe kaynaklarından karşılanabilmekte olup kullanılmış (ikinci el) makine ve teçhizat ile yatırım teşvik belgesinde belirtilen yatırım başlama tarihinden önce gerçekleştirilen yatırım harcamalarında faiz desteğinden faydalanılamaz.

Konuyu bir örnekle açıklarsak: Bir tekstil firması üçüncü bölge illerinden birinde yapacağı yatırıma istinaden Yatırım Teşvik Belgesi almıştır. Söz konusu Yatırım Teşvik Belgesine göre destek unsurları arasında TL cinsi kredilerde 3 puan, döviz ve dövize endeksli kredilerde ise 1 puan faiz desteği öngörülmüştür.

Yatırım Teşvik Belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarı 2.512.568 Türk Lirasıdır. Bakanlık tarafından kabul edilen bir bankadan 31.08.2013 tarihinde 1.500.000 Türk Lirası tutarında kredi kullanmıştır. Bu kredi tutarı, sabit yatırım tutarının %70'ini aşmamaktadır.

Faiz hesabı, basit faiz üzerinden hesaplanmaktadır:

Anapara : 1.500.000

Faiz Oranı : 15

Gün Sayısı : 146 gün (31.08.2013-24.01.2014)

Bankaya ödenecek toplam faiz: $(1.500.000 \times 15 \times 146) / 36.000 = 91.250$ TL

Bakanlıkça karşılanacak faiz: $(1.500.000 \times 3 \times 146) / 36.000 = 18.250$ TL

Bakanlık, işletmenin vergi ve/veya sigorta primi borcu olmadığına kontrolünü sağladıktan sonra işletmenin 18.375 Türk Lirası tutarındaki faiz desteği ödemesini vadeyi (24.01.2014) takip eden ayın sonuna kadar (28.02.2014) Bankaya aktaracaktır.

2.8.5 Sigorta Primi İşveren ve İşçi Hissesi Destek Uygulanması

Ülkemizdeki sosyal güvenlik sistemi 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile düzenlenmektedir. Bu kanun kapsamında bir işverenin sevk ve idaresinde hizmet sözleşmesiyle çalışanların sosyal güvenlik sistemine dâhil olması ve işverenlerce sosyal güvenlik sistemine bildirilmesi yasal bir zorunluluktur. Sosyal güvenlik sistemi kapsamında işverenlerin temel yükümlülüklerden birisi sigorta primlerinin ödenmesidir. Uygulama pratiğinde sigortalı çalıştıran işverenler, bir ay içinde çalıştırdıkları sigortalıların prime esas kazançları üzerinden hesaplama yapar, sigorta primi hissesi tutarlarını sigortalıların

cretlerinden keser ve işveren olarak kendi hissesine denk gelen prim tutarlarını da ekleyerek en geç takip eden ayın son gününe kadar Sosyal Güvenlik Kurumu’na ödemesini yapar.

Sosyal güvenlik primleri çalışanların brüt kazancının belirli bir yüzdesi olarak hesaplanmakta olup 2021 yılı için Devlet tarafından belirlenen ve aşağıdaki detaylandırılan asgari ücret kalemleri incelendiğinde sigorta primi işveren ve işçi hissesi tutarları görülecektir:

Tablo 2.8.5 2021 Yılı Asgari cret Detayı

Asgari cret 2021 Yasal Kesintileri (01.01.2021 - 31.12.2021)	
İşveren Toplam Maliyeti	4.203,56 TL
SGK Primi % 15,5 (İşveren Payı)	554,51 TL
İşveren İşsizlik Sigorta Fonu	71,55 TL
Brüt cret	3.577,50 TL
Sigorta Primi İşçi Payı	500,85 TL
İşsizlik Sigortası Primi İşçi Payı	35,78 TL
Gelir Vergisi Matrahı	3.040,88 TL
Gelir Vergisi	456,13 TL
Damga Vergisi	27,15 TL
Kesintiler Toplamı	1.019,91 TL
Asgari Geçim İndirimi (Bekâr ve ocuksuz)	268,31 TL
NET ÜCRET (Asgari cret + AGİ Dahil)	2.825,90 TL

Kaynak: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/asgari-ucret/>

Görüldüğü üzere 2021 yılı içerisinde işverenler her bir asgari ücretli çalışanı için 554,51 TL Türk Lirası Sigorta Primi İşveren Payı ve 500,85 Türk Lirası Sigorta Primi İşçi Payı ödemekle yükümlüdür.

Sigorta Primi İşveren ve İşçi Hissesi Destekleri, teşvik belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmının Bakanlıkça karşılanmasıdır.

Sigorta Primi İşveren ve İşçi Hissesi Destekleri uygulanmasına, yatırım teşvik belgesinin tamamlama vizelerinin yapılmasının ardından, destekten yararlanacak olan işletmelere ilişkin bilgilerin Bakanlık tarafından Sosyal Güvenlik Kurumuna elektronik ortamda bildirildiği tarihi takip eden aybaşından itibaren başlanılacaktır.

2.8.6 Gelir Vergisi Stopajı Destek Uygulanması

Ülkemizdeki uygulamaya göre gelir vergisinin, aylık ücretli mükelleflerden kaynağında kesilmesi suretiyle alınması stopaj usulü tahsil yöntemidir. Stopaj usulü tahsilat neticesinde; işveren ücret ödemesi yapmadan önce gelir vergisini keser ve yasal süresi içerisinde muhtasar prim ve hizmet beyannamesi ile vergi dairesine öder. Böylelikle, verginin tahsili kolay, düzenli ve kontrollü şekilde yapılmış olmaktadır. Bu uygulamada mükellef sigortalı çalışan olsa dahi, verginin sorumlusu işverenin kendisidir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. ve 98. maddelerine göre vergi sorumlusu işletmeler, stopaj usulü uyarınca topladıkları gelir vergisini ertesi ayın 23'nci gün akşamına kadar bağlı oldukları vergi dairelerine yatırmak zorundadırlar.

Gelir Vergisi Stopajı Desteği uyarınca, Yatırım Teşvik Belgesinde tanımlı yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken gelir vergisi stopajının asgari ücrete tekabül eden kısmı yatırımın kısmen veya tamamen işletilmesine başlanılan tarihten itibaren 10 yıl süreyle verilecek muhtasar ve prim hizmet beyannamesi üzerinden tahakkuk edecek vergiden silinir. Diğer bir ifadeyle, 2021 yılı itibarıyla 456,13 TL bir bedel işbu destek kapsamında silinecektir.

Bir tekstil işletmesi tarafından elindeki yatırım teşvik belgesine istinaden Şırnak ilinde gerçekleştirdiği ve 100 kişi istihdam ettiği yatırımın işletilmesine Ocak 2021 döneminden itibaren başlanıldığını düşüneceğimiz bir örnek hesaplama yapalım.

Söz konusu işletmenin ücretler verisi aşağıdaki gibi sıraladığımızda gelir vergisi stopajı desteği kapsamında silinecek vergi tutarı hesaplanabilmektedir:

- Ücretler üzerinden hesaplanan gelir vergisi 75.000 TL
- Asgari ücret üzerinden hesaplanan gelir vergisi (100 x 456,13) 45.613 TL
- Hesaplanan asgari geçim indirimi 26.831 TL
- Terkin edilebilecek tutar (45.613-26.831) 18.782 TL
- Vergi dairesine ödenecek tutar [75.000-(26.831+18.782)] 29.387 TL

Örnekten de anlaşılacağı üzere, asgari ücret üzerinden hesaplanan gelir vergisi tutarından, asgari geçim indirimi tutarının mahsubu sonucu kalan 18.782 TL'lik tutar, desteğe esas tutar olacaktır.

3. TMS 12 VE TMS 20

3.1. TMS 12 GELİR VERGİLERİ STANDARDI

3.1.1. Standardın Kapsamı

TMS 12 Gelir Vergileri Standardı, vergi mevzuatı uyarınca kurumun kazançlarını vergilendirmek için uygulanmaktadır. Söz konusu standardın uygulaması gelir vergilerini ve vergiye tabi gelir üzerinden hesaplanan tüm yurt içi ve yurt dışı vergileri içermektedir. Gelir vergileri aynı zamanda bağlı ortaklık, iştirak ve müşterek anlaşmaları raporlayan şirkete kâr dağıtımları esnasında kaynakta kesinti yapılmak suretiyle ödenen vergileri de kapsamaktadır. TMS 12 Gelir Vergileri Standardının amaç bölümünde yapılan açıklamada gelir vergilerinin kurum kazancı üzerinden hesaplandığı belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle, gelir vergileri şirketlerin ticari kârını esas almaktadır. Bu noktadan hareketle, TMS 12 Standardı, kurumlar vergisine tabi olan mükellefler için geçerlidir. Standart tarafından kapsanan mükellefler arasında anonim şirketleri, limited şirketleri, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketleri ve ortak dışı işlem yapan kooperatifleri ile tüketim ve taşımacılık kooperatifleri yer almaktadır (Tekşen, 2014).

3.1.2. Standardın Amacı

Türk vergi yasaları mali kârın tespitinde gelirlerden düşülebilecek ve düşülemeyecek giderleri açıklamaktadır. Diğer taraftan, muhasebe standartlarında gider indirimiyle alakalı bir sınırlama mevcut olmayıp bir döneme ait tüm giderler kurum kazancını azaltmaktadır. Bu açıdan ele alındığında ticari kâr çoğunlukla vergi kârından daha düşüktür. Mali kâr hesaplanırken, dönem sonunda tüm giderler düşülerek bulunan ticari kâra, kanunen kabul edilmeyen giderler eklenir ve bulunan tutardan vergiye tabi olmayan gelirler düşülür (Gençoğlu, 2015). Standart ile vergi mevzuatı arasındaki fark, ticari kârdan mali kâra geçiş sürecinde bilanço kalemlerinin muhasebe değeri ile vergi değeri arasındaki geçici farklardır. Standart uyarınca vergi alacağı ve vergi borcu hesaplanıp ardından mali tablolara yansıtılmalıdır. TMS 12 Standardı geçici farkların tespit edilip, vergi etkilerinin hesaplanması sonucunda dönemin net kârının/zararının gerçekçi bir biçimde belirlenmesini amaçlamaktadır. Aynı zamanda ortaklara dağıtılacak kâr tutarını finansal tablolara doğru bir şekilde yansıtılmasını amaçlamaktadır (Tekşen, 2014). Buna ek olarak, beş yıldan fazla ertelenmemek kaydıyla oluşmuş olan geçmiş yıl zararları sebebiyle ortaya çıkan ertelenmiş vergi alacağı ve şirketin henüz kullanmadığı vergi avantajlarının muhasebe işlemleri bu standartta ele alınmıştır. Gelir üzerinden alınan vergilerin finansal tablolarda gösterimi ve standartlarda bulunan bilgilerin güncellenmesi bu standartta düzenlenmiştir (Gökçen, Ataman, & Çakıcı, 2016).

3.1.3. Standartta Yer Alan Temel Kavramlar

Muhasebe kârı (ticari kâr/zarar): İşletmelerin muhasebe kayıtlarında bulunan ve vergi yasaları uygulanmadan önceki dönem kârı demektir. Tekdüzen Hesap Planında 690 Dönem Kârı ya da Zararı Hesabının bakiyesini meydana getirir. Muhasebe kârı, ticari kâr (ticari zarar) olarak da isimlendirilmektedir.

Vergiye tabi kâr (mali kâr/zarar): Ticari kârın vergi kanunları çerçevesinde tekrar hesaplanmasıyla elde edilen kârdır. Vergi mevzuatı kapsamı uyarınca, ticari kâra, kabul edilmeyen giderlerin eklenmesi ve indirimi kabul edilen giderler ile istisnaların bu tutardan düşülmesi neticesinde üzerinden vergi hesaplanan kâr ya da zarardır.

Vergi gideri: Cari dönemde ödenmesi gereken vergi gideri ile gelecek dönemler için dikkate alınan ertelenmiş vergi giderlerinin toplam tutarıdır.

Vergi geliri: Cari yıl muhasebe kârı belirlenirken mali kâr üzerinden hesaplanan dönem vergi geliri ile gelecek dönemler için dikkate alınan ertelenmiş vergi gelirlerinin toplam tutarıdır.

Ertelenmiş vergi borçları: Gelecek dönemlerde hesaplanan kurumlar vergisine, vergilendirilebilir geçici farklar dolayısıyla eklenecek tutardır.

Ertelenmiş vergi alacakları: Gelecek dönemlerde hesaplanan kurumlar vergisinden, indirilebilir geçici farklar dolayısıyla düşülecek tutardır.

Vergiye esas değer: Gelecek dönemlerde kurumlar vergisi matrahını etkileyecek alacak veya borcun vergi mevzuatı uyarınca taşıdığı esas değeridir.

Sürekli farklar: Mali kârın tespiti esnasında hiçbir zaman kabul edilmeyen giderlerdir. Örneğin, vergi cezalarının sonraki dönemler üzerinde vergi etkisi bulunmamaktadır.

Geçici farklar: Raporlama tarihinde bilançoda bulunan alacak ya da borcun, muhasebe değeri (defter değeri) ile vergiye esas değeri arasındaki değerleme kaynaklı farkıdır. Geçici farklar iki şekilde oluşabilir:

- Vergilendirilecek geçici farklar: Varlığın muhasebe değeri geri kazanıldığında ya da yükümlülüğün yerine getirildiği dönemde, mali kârın (zararın) tespit edilmesi esnasında matraha eklenen geçici farklardır.
- İndirilebilecek geçici farklar: Varlığın muhasebe değeri geri kazanıldığında ya da yükümlülüğün yerine getirildiği dönemde, mali kârın (zarar) tespit edilmesi esnasında matrahtan düşülecek tutarlardır.

3.2. TMS 20 DEVLET TEŞVİKLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE DEVLET YARDIMLARININ AÇIKLANMASI STANDARDI

3.2.1. Standardın Kapsamı

TMS 20 Standardı, devlet teşviklerinin muhasebe standartları uyarınca muhasebeleştirilmesinin açıklanmasını amaçlamaktadır. Standart, teşvik ve yardımlardan elde edilen faydanın nasıl raporlanabileceğine işaret etmektedir. İşletmenin performansı doğrultusunda alternatif yöntemler ortaya koymaktadır (Kayalı & Terim, 2012). Devlet Teşviklerinin

Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması standardı uyarınca bu standart aşağıdakileri kapsamaktadır (TMS20, 1. ve 2. paragraf);

- Devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesi ve açıklanmasının yanı sıra diğer biçimlerdeki devlet yardımlarının açıklanmasında bu Standart tatbik edilir.
- Bu Standart aşağıdaki hususları kapsamamaktadır:
- Fiyat değişikliklerinin etkilerini gösteren finansal tablolarda devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde ya da benzer nitelikteki ilave bilgilerde meydana gelen özel sorunlar;
- İşletmelerin vergilendirilebilir kâr ya da vergi zararının hesaplanması konusunda yararlanmak üzere sağlanan yararlar ya da vergi yükümlülüğüne bağlı olarak tespit edilen ya da vergi yükümlülüğü ile sınırlı olarak temin edilen devlet yardımları. Söz konusu yardımların örnekleri arasında gelir/kurumlar vergisi istisnaları, yatırım teşviki amaçlı vergi indirimleri, hızlandırılmış amortisman uygulaması ve indirilmiş vergi oranları yer almaktadır; • Devletin bir şirkete iştirak etmesi;
- “TMS 41 Tarımsal Faaliyetler” kapsamında yer alan devlet teşvikleri

3.2.2. Standarda Göre Teşviklerin Sınıflandırılması

Devlet yardımları, tahsis edilen yardımın niteliği ve tabi olduğu şartlara bağlı olarak birçok şekilde gerçekleşebilir. Devlet yardımının amacı, bir şirketi devlet yardımı olmaksızın normal koşullar altında yapamayacağı birtakım işlere girişebilmesini teşvik etmektir (TMS 20, 4. Paragraf). TMS 20 uyarınca devlet teşvikleri maddi ve maddi olmayan devlet teşvikleri şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Devletin yatırımcılara sunduğu kredi, faiz indirimi gibi finansman desteği şeklindeki teşvikler parasal devlet teşvikleri olarak adlandırılmaktadır. Diğer taraftan şirketlerin kullanması için şirketlere sunulan arsa ya da diğer kaynaklar ise parasal olmayan devlet teşvikleri olarak adlandırılmaktadır. Parasal teşviklerin muhasebeleştirilerek finansal tablolara yansıtılması kolaydır. Sunulan finansal desteğin tutarı direkt olarak yansıtılır. Parasal olmayan devlet teşviklerinde, arsa gibi varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Varlıklar tespit edilen değerleri üzerinden finansal tablolara aktarılır (TMS20, 23. Paragraf).

3.2.3. Standartta Yer Alan Temel Kavramlar

Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması standardında zikredilen birtakım kavramlar mevcuttur. Söz konusu kavramlar standartta yer alan muhasebeleştirme esaslarından bahsederken sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Standartta yer alan muhasebeleştirme esaslarının iyi kavranması açısından bu kavramların bilinmesi gerektiğinden bu kavramlardan aşağıda bahsedilmiştir (TMS20, 3. Paragraf);

Devlet: Devlet, devlet organları ve yerel, ulusal veya uluslararası benzer kuruluşlar demektir.

Devlet teşvikleri: İşletmenin faaliyet gösterdiği konularla ilgili belirli şartların geçmişte veya gelecekte yerine getirilmesi karşılığında, şirkete kaynak transferi şeklinde yapılan devlet yardımlarıdır. Söz konusu teşvikler, bir değer atfedilemeyen devlet yardımlarını ve şirketin normal ticari işlemlerinden ayırt edilemeyen devlet ile yürüttüğü işleri kapsamamaktadır.

Varlıklara ilişkin teşvikler: Teşvik almaya hak kazanan şirketçe duran varlık satın almanın, inşaatın ya da edinmenin ilk koşul olduğu devlet teşvikleridir. Bu tür devlet teşviklerine duran varlığın türünü, yerini, edinme ya da elde tutma dönemlerini sınırlayan ikincil şartlar da eklenebilmektedir.

Gelire ilişkin teşvikler: Varlıklara ilişkin teşvikler haricindeki diğer devlet teşvikleridir.

Feragat edilebilir krediler: Önceden belirlenen şartlar altında borç verenin alacağından feragat etmeyi kabul ettiği kredilerdir.

Gerçeğe uygun değer: Karşılıklı pazarlık ortamında bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi halinde husule gelmesi gereken meblağdır.

3.2.4. Muhasebeleştirme Esasları

Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi standardında birtakım muhasebeleştirilme esaslarından bahsedilmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır; Gerçeğe uygun değerleri ile izlenen parasal olmayan devlet teşvikleri dahil olmak kaydıyla tüm devlet teşvikleri, aşağıdaki koşulların gerçekleşeceğine dair makul bir güvence ortaya çıkmadan finansal tablolara yansıtılmaz (TMS 20, 7. Paragraf); Elde edilmesi için gerekli şartların şirket tarafından yerine

getirilmesi ve söz konusu teşvikin şirket tarafından elde edilmesi. Devlet teşviklerinin şirketler tarafından gerekli koşullar sağlanmadan ve yatırımcılar tarafından makul bir güvence sunulmadan finansal tablolara yansıtılması. Devlet teşvikinin fiilen elde edilmesi, teşvikle ilgili koşulların yerine getirildiği ya da getirileceği anlamı taşımamaktadır (TMS 20, 7. Paragraf). Devlet teşvikinin elde edilme şekli, teşvikin muhasebeleştirilme metodunu etkilemez. Teşvikler nakden olabileceği gibi devletin bir yükümlülüğü hafifletmesi biçiminde de olabilir. Örneğin faizsiz kredi şeklinde olabileceği gibi vergi indirimi şeklinde de olabilir. Her iki şekilde de elde edilen teşvikler aynı yaklaşım kullanılarak muhasebeleştirilebilirler (TMS 20, 9. Paragraf). Finansal ya da mali yardım paketinin parçası biçiminde sunulan bazı teşvikleri elde edebilmek için çok sayıda koşulun gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Bu gibi durumlarda, teşvike hak kazanılması için şirketlerin yaptıkları giderler ve maliyetlerin dönemleri tespit edilirken hassas olunması gerekir. Böyle durumlarda teşvikin bir bölümünü bir esas uyarınca diğer bölümünü ise farklı bir esas uyarınca ilgili dönemlerde finansal tablolara yansıtmak uygun olacaktır (TMS 20, 19. Paragraf).

4. DEVLET TEŞVİKLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Gerçeğe uygun değerleri ile izlenen parasal olmayan devlet teşvikleri de dâhil olmak üzere tüm devlet teşvikleri, aşağıdaki koşulların gerçekleşeceğine dair makul bir güvence oluşmadan finansal tablolara yansıtılmaz (Mehmet Civan, TMS-20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması, Yayın no:81, Ankara, Tesmer Türkiye Muhasebe Standartları Serisi, 2008, s.12.)

- Elde edilmesi için gerekli koşulların işletme tarafından yerine getirilmesi.

- Teşvikin işletme tarafından elde edilmesi. (Teşvikin elde edilmesi nakden elde etme anlamına değil, hak kazanma anlamına gelmektedir.)

Ayrıca devlet teşvikinin fiilen elde edilmesi, teşvike ilişkin koşulların yerine getirildiği ya da getirileceği anlamına gelmediği için mutlaka makul bir güvencenin sağlanması gerekmekte ve teşvikin nakden ya da bir yükümlülüğün azaltılması şeklinde sağlanması muhasebeleştirme yöntemini etkilememektedir.

4.1 TMS 20 KAPSAMINA GİREN YATIRIM TEŞVİKLER

"Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" ile yatırım teşvikleri alanında pek çok destekleyici unsur bulunmaktadır. Bu destekleyici unsurlar; gümrük vergisi muafiyeti, KDV muafiyeti, faiz desteği, sigorta primi işveren ve işçi hissesi desteği, vergi indirimi ve yatırım yeri tahsis vb. olarak listelenmiştir. Satın alınan işin maliyetine ek olarak, gümrük vergisi muafiyeti standart gelir ve sermaye yaklaşımı kapsamında uygulanabilir, ancak KDV muafiyeti bir maliyet kalemi olmadığı için her iki yaklaşımla değerlendirilemez. Geçmişte katlanılan giderleri veya zararları karşılamak için sağlanan desteğe dahil edilen faiz desteği, gelir yaklaşımı kapsamındaki standarda tabidir.

Organize sanayi bölgelerinde, gelir vergisi stopajı teşviki, sigorta primi işveren hissesi desteği, bedelsiz yatırım yeri tahsis gibi destek unsurları yer almaktadır. Gelir vergisi stopajı teşviki ve sigorta primi işveren hissesi desteği ile sağlanan teşvikler, bu teşviklerin maliyetlerinin gider olarak muhasebeleştirildiği dönemler boyunca sistematik ve oransal şekilde kâr ya da zarara alınması esası gereğince, gelir yaklaşımı kapsamında değerlendirilmektedir. Bedelsiz yatırım yeri tahsis ise teşvikin amortisman süresince, kâr ya da zararda muhasebeleştirilmesi ile kayıtlara alınmaktadır.

Serbest bölgelerde KDV istisnası ve gelir vergisi istisnası yer almaktadır. Gelir vergisi istisnası, gelir yaklaşımı kapsamında değerlendirilmekte iken KDV istisnası bu kapsamda ele alınamamaktadır.

4.2 TMS 20 KAPSAMINA GİRMEYEN YATIRIM TEŞVİKLER

İndirimli kurumlar vergisi uygulaması yalnızca Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermayeler Genel Müdürlüğü tarafından teşvik belgesine bağlanan yatırımlardan elde edilen kazançları kapsamaktadır. Kanun uyarınca söz konusu Genel Müdürlük tarafından teşvik belgesine bağlanan yatırımlardan elde edilen kazançlar, yatırımın kısmen veya tamamen işletilmesine başlanılan hesap döneminden itibaren yatırıma katkı tutarına ulaşıncaya kadar indirimli oranlar üzerinden kurumlar vergisine tabi tutulacaktır. Yatırıma katkı tutarı, indirimli kurumlar vergisi uygulanmak suretiyle tahsilinden vazgeçilen vergi yoluyla yatırımların Devlet tarafından karşılanacak tutarını ifade etmektedir.

Bu şekildeki indirimli kurumlar vergisi uygulaması, standart kapsamı dışında tutulmuştur. Muhasebenin temel varsayımlarından bir tanesi de dönemsellik ilkesidir. Bu ilkeye göre gelirler tahsil edilip edilmediğine, giderler ödenip ödenmediğine bakılmaksızın doğdukları veya ilgili oldukları hesap döneminin gelirleri veya giderleri içine alınırlar. Ancak bazı gelir ve gider unsurları vardır ki, vergi ağırlıklı uygulamalar nedeniyle ihmal edilir. Vergi hesaplarında da dönemsellik varsayımı ve bunun sonucu olarak tahakkuk esasına göre kayıt yapılması gerekirken, nakit esasına göre kayıt yapılır. Bunun sonucunda da bilançonun aktifindeki ve pasifindeki değerlerin vergi yasalarına esas değerleri ile ticari veya muhasebe değeri farklılaşır. Bu sebeple çoğu kez, ticari kâr, mali kâr farklılaşmasından bahsedilir. Bu farklılaşmanın ortadan kaldırılabilmesi için kurum kazancı üzerinden ödenen vergilerde de dönemsellik ilkesini uygulayarak, hangi durumlarda verginin tahakkuk ettiğini ve ne zaman ödendiğini ayırt etmek gerekmekte, bu da Ertelenmiş Vergi varlığı, Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü ifadelerini beraberinde getirmektedir.

TMS 12, vergiden indirilebilir nitelikte olan gider unsurlarının ne zaman indirilebilir duruma geldikleri esas alınarak, farkların muhasebeleştirilmesine yönelik düzenlemeleri içermekte, bu kapsamda TMS 20 standardı dışında kalmaktadır.

4.3 TMS 12 KAPSAMINA GİREN YATIRIM TEŞVİKLERİ

Ülkemide vergi mevzuatı uyarınca dönem sonunda ticari kâra diğer bir deyişle muhasebe kârına; kanunen kabul edilmeyen giderlerin eklenmesi ve vergiye tabi olmayan gelirlerin muhasebe kârından çıkarılmasıyla mali kâr (vergiye esas kâr) hesaplanmış olacaktır. Mali kâr vergi matrahını gösterdiği için bu tutar üzerinden yapılan hesaplamayla mali tablolarda dönem vergisi raporlanır. TMS 12 Gelir Vergileri Standardında işletmenin kârı üzerinden verginin hangi esaslara göre hesaplanacağı detaylandırılmıştır. Vergi Usul Kanunu ve ilgili mevzuata göre verginin, vergiye esas olan mali kâr üzerinden hesaplanarak dönem vergi giderinin raporlanması istenilmektedir. Ancak TMS 12’de dönem vergi giderinin muhasebe kârı üzerinden hesaplanması ve raporlanması kural olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla TMS 12’deki esaslar doğrultusunda belirlenen dönem vergi gideri ile ilgili dönemde ödenecek olan dönem vergisi birbirinden farklı olacaktır. Bu vergi farklılaşmasına neden olan farklar ise TMS 12’de geçici farklar olarak tanımlanmış olup aşağıda izah edilmiştir:

Geçici Farklar: Bir varlığın veya borcun finansal durum tablosundaki (bilançodaki) defter değeri ile bunların vergi açısından taşıdıkları değerler arasındaki farkları ifade eder. Geçici farklar aşağıdakilerden biri şeklinde olabilir:

(a) Vergiye tabi geçici farklar; bunlar gelecek dönemlerde faydalanma veya ödeme yapıldığında o dönemlerin vergiye tabi kârını veya zararını belirlerken vergiye tabi tutarlar oluştururlar.

(b) İndirilebilir geçici farklar; bunlar gelecek dönemlerde faydalanma veya ödeme yapıldığında o dönemlerin vergiye tabi kârını veya zararını belirlerken vergi matrahından indirilebilir tutarlardır.

Bir varlığın veya borcun defter değeri ile vergi değerinin farklılaşmasından dolayı ortaya çıkan geçici farklar, verginin ortaya çıkma zamanı ile ödeme zamanının farklılaşmasına yol açmakta ve bu da vergi ertelenmesine neden olmaktadır. TMS 12'ye göre ertelenmiş vergi; ertelenmiş vergi varlığı (alacağı) ve ertelenmiş vergi borcu (yükümlülüğü) olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır.

Ertelenmiş vergi borçları: Vergiye tabi geçici farklar üzerinden gelecek dönemlerde ödenecek gelir vergilerini ifade eder.

Ertelenmiş vergi varlıkları: İndirilebilir geçici farklar, gelecek dönemlere devreden kullanılmamış mali zararlar gelecek dönemlere devreden kullanılmamış vergi avantajları nedeniyle gelecek dönemlerde geri kazanılacak olan gelir vergisi tutarını ifade etmektedir.

Dönem vergisi TMS 12 Gelir Vergisi Standardı kapsamında değerlendirildiğinde; vergiye esas kâr açısından o döneme ait ödenecek gelir vergisini diğer bir deyişle aslında geri kazanılacak olan gelir vergisi olduğu anlaşılmaktadır.

Vergi geliri ya da gideri ise; dönemsel vergi ve ertelenmiş verginin toplam tutarını ifade edip dönem kârının veya zararının belirlenmesinde rol alır. Diğer bir ifadeyle vergi gelir ya da giderinin, ilgili dönemin toplam vergisinin muhasebe kârı üzerinden hesaplanmasıdır.

Dönem vergisi ise yasal vergi tutarı olup mali kâr üzerinden hesaplanan tutardır.

Dönem vergisi ile vergi geliri ya da gideri arasındaki geçici farklar sonrasındaki tutara ise ertelenmiş vergi denilmektedir.

TMS 12 Standardı kapsamında yukarıda yazılı olarak ifade ettiğimiz husus formül olarak aşağıdaki şekilde açıklayabiliriz.

Vergi Gelir ya da Gideri = Vergi Oranı x Muhasebe Kârı ya da Zararı

Dönem Vergisi (Yasal Vergi) = Vergi Oranı x Mali Kâr

Ertelenmiş Vergi = Vergi Gelir ya da Gideri – Yasal Vergi

Geçici farklardan kaynaklanan ertelenmiş vergiler ikiye ayrılmaktadır:

- Ertelenmiş vergi varlığı,
- Ertelenmiş vergi borcu.

TMS 12 Standardında yer alan esaslar uyarınca ertelenmiş vergi varlıkları Bilanço’da 28 numaralı hesap grubunda açılacak olan 28... hesap kodu Ertelenmiş Vergi Varlığı Hesap başlığında takip edilirken, ertelenmiş vergi borçlarının ise Bilançoda 48 numaralı hesap grubunda açılacak olan 48... Ertelenmiş Vergi Borcu Hesap başlığından takip edilmesi uygundur.

Bununla birlikte vergi erteleme gelir ya da gider etkisi yapacağından gelir tablosunda 69... hesap kodu ile Ertelenmiş Vergi Geliri ve 69... Ertelenmiş Vergi Gideri hesap başlıklarının açılması ve ortaya çıkacak olan bedellerin bu hesaplarda takip edilmesi gerekmektedir.

Veri mevzuatı açısından kabul edilmeyen gelir ve gider arasındaki süreklilik arz eden sürekli farklardan vergi erteleme doğmayacağı için geçici farklardan dolayı TMS 12 Standardı çerçevesinde vergi erteleme kavramı oluşacaktır. Gelir ve gider tanımları arasındaki sürekli farklardan vergi erteleme doğmaz.

4.4 TEŞVİKLERİNİN FİNANSAL TABLOLARA YANSITILMASI

Devlet teşviklerinin finansal tablolara ne zaman yansıtılması gerektiği konusunda yapılmış olan düzenlemeler, TMS 20 standardının 7, 8, 9 ve 10. Paragraflarında detaylı şekilde izah edilmiştir.

Bu izahat aşağıda yer almaktadır:

7. Paragraf: *Gerçeğe uygun değerleri ile izlenen parasal olmayan devlet teşvikleri de dahil olmak üzere tüm devlet teşvikleri, aşağıdaki koşulların gerçekleşeceğine dair makul bir güvence oluşmadan finansal tablolara yansıtılmaz:*

- *Elde edilmesi için gerekli koşulların işletme tarafından yerine getirilmesi,*
- *Teşvikin işletme tarafından elde edilmesi.*

8. Paragraf: *Devlet teşviki, işletmenin teşvikin elde edilmesi için gerekli koşulları yerine getireceğine ve teşvikin elde edileceğine dair makul bir güvence olmadan finansal tablolara yansıtılmaz. Devlet teşvikinin fiilen elde edilmesi, teşvike ilişkin koşulların yerine getirildiği veya getirileceği anlamına gelmez.*

9. Paragraf: *Devlet teşvikinin elde etme şekli, teşvikin muhasebeleştirilme yöntemini etkilemez. Buna göre, devlet teşvikleri nakden veya devlete ait bir yükümlülüğün azaltılması şeklinde elde edilmiş olsa dahi aynı şekilde muhasebeleştirilir.*

10. Paragraf: *Devletten elde edilen feragat edilebilir kredi, feragat koşullarının işletme tarafından yerine getirileceğine dair makul bir güvencenin oluşması durumunda devlet teşviki olarak kabul edilir.” Teşviklerin finansal tablolara ne zaman yansıtılması gerektiği konusunda paragraflarda yapılmış olan açıklamalar, tahakkuk esası ve zamanlılık ilkesi açısından önem taşımaktadır.*

TMS Standartlar kavramsal çerçevesinin “5.1 numaralı Tahakkuk Esası başlığında “*Finansal tablolar tahakkuk esasına göre hazırlanmalıdır. İşlemler ve olaylar nakit hareketine neden olduğunda değil, oluştuklarında kayda alınmalı ve o dönemin finansal tablolarında yer almalıdır.*” Şeklinde izah edilmektedir.

Bu bilgiler ışığında paragraflardaki ifadeler incelendiğinde, teşvikin şirket tarafından alınması tek başına tahakkuk esasının uygulandığı anlamına gelmeyecektir. Teşvikin elde edilebilmesi

için başvuru şartları arasında sayılan koşulların işletme tarafından yerine getirilmesi ya da bu şartların gerçekleşeceğine ilişkin kabul edilebilir bir teminatın ortaya çıkması halinde Tahakkuk Esası uygulanabilecektir. Böylece işletme tarafından alınan teşvikler şartları sağlamış olacak ve finansal tablolara yansıtılabilecektir.

Bununla birlikte standartlara ilişkin kavramsal ereve bölümünde yer alan “6.5. İhtiyaca Uygun Güvenilir Bilgiyle İlgili Sınırlamalar” başlığında “zamanlılık” ifadesi belirtilmektedir. Zamanlılık, zamanında sunulma ya da bilginin kararları etkileme gücünü kaybetmeden önce karar mekanizmasına gönderilmesi, olarak ifade edilebilir. Zaten bilgi, karar verildikten sonra ilgili yere ulaştırılıyorsa etki gücünü yitirmiş olacaktır.

Bu izahattan da görüleceği üzere bilginin zamansız bir şekilde finansal tablolara aktarılmaması, aksi takdirde finansal tabloların güvenilirliğinin olumsuz yönde etkileneceği aşıkardır. Bu nedenle devlet teşviklerine ilişkin olarak düzenlemelerde yer alan şartlar sağlanmadan finansal tablolara aktarılmaması gerekmektedir.

5. ÖRNEK BİR İŞLETME ÜZERİNDE UYGULAMA

5.1 İŞLETME HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Türkiye'nin önde gelen gruplarından birinin iştiraki olan teze örnek teşkil eden tekstil işletmesi; dünya'nın önde gelen premium denim üreticileri arasında yer almaktadır. Güçlü AR-GE merkezinde geliştirdiği inovatif yaklaşımlarla özgün denim koleksiyonları tasarlayan tekstil işletmesi; Diesel, Replay, G-Star, Tommy Hilfiger, Pepe Jeans, Topshop, River Island, Marks & Spencer, Citizen of Humanity, Guess, Joe's Jeans, Good American, Frame, Banana Republic, H&M, GAP, Zara, Mavi gibi dünya markaları için üretim gerçekleştirmektedir. İşletmenin 2020 yılı itibarıyla 55 milyon metre üretim kapasitesi mevcuttur.

1987 yılında, bağlı olduğu grubun ilk sanayi yatırımı olarak, 111 milyon ABD dolarlık bir yatırımla kurulan bu işletme, hâlihazırda 398.368 m² kapalı alanda yıllık 52 milyon metre kapasitesi ile üretim yapmakta ve 2.580 kişiye istihdam sağlamaktadır.

1996 yılında denim kumaş üretimine başlayan işletme, istikrarlı adımlarla büyümeye devam etmiş; 1997 yılında ring iplik işletmesini hayata geçirmiştir. İşletme, 2003 yılı itibarıyla entegre bir tesise dönüşerek, gabardin/kadife kumaş ürünlerini de eklediği ürün yelpazesini geliştirmeye devam etmektedir.

Ar-Ge çalışmalarına oldukça önem veren, işletme, 2011 yılında Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından aldığı sertifika ile tekstil sektöründe yedinci Ar-Ge merkezini açmıştır. İşletme, sektördeki köklü birikimini Ar-Ge çalışmaları ve yeni teknolojilerle harmanlayarak bu konuda sektörde bir bilim merkezi haline gelen Ar-Ge merkezi ile tanınmaktadır.

Denim kumaş denilince dünyada akla gelen ilk şirketlerden biri olan bu işletme; ABD, İngiltere, Hollanda, Fransa, Almanya, İspanya, İskandinavya, Uzak Doğu, Portekiz, İtalya, Tunus ve Fas'ın da aralarında yer aldığı 40'ın üzerinde ülkeye ihracat yapmaktadır. Kumaş gelirlerini direkt ihracattan elde eden ve satışlarının büyük çoğunluğunu yurt dışı menşeli markalara yaparak dolaylı yoldan ihracat gerçekleştirmekte ve gelirlerinin yaklaşık %85'ini doğrudan ve dolaylı olarak yaptığı ihracat faaliyetlerinden elde etmektedir. İşletme ürün markası ile bugün denim ve gabardin kumaş yelpazesinde fark yaratan ürünleriyle ekonomiye değer katmaktadır. Ayrıca, Bölgesel Yatırım Teşvik Belgesi sahibi ve Turquality Destek Programı'na dâhil olup faaliyetlerinde çevreye verdiği önceliğin bir göstergesi olan GOTS, OCS, GRS, RCS,

OEKOTEX, Nordic Swan Ecolabel ve EU ecolabel sertifikalarıyla ve geniş ürün portföyüne eklediği sürdürülebilir ve organik denim kumaşlarla tekstil sektöründe doğa dostu bir yaklaşımı destekleyerek de örnek teşkil etmektedir.

Son üç yılı ilişkin finansal özet tablosu aşağıdaki gibidir:

Tablo 5.1: Finansal Özet

Finansal Özet (Milyon TL)	2017	2018	2019
Toplam Varlıklar	1.387	1.673	2.082
Net Satışlar	611	924	1.114
Toplam Özkaynaklar	552	383	307
FAVÖK	151	257	172
FAVÖK Marjı (%)	25	28	15

Kaynak: 2019 yılı Grup Faaliyet Raporu

5.2 İŞLETMENİN YATIRIM TEŞVİK BELGESİ

5.2.1 Yatırım İle İlgili Bilgiler

Yatırımın Sektörü	: İmalat Sanayi
Yatırımın Konusu	: Tekstilin Aprelenmesi
Yatırımın Cinsi	: Modernizasyon / Tevsi
Yatırımın Yeri	: 4'ncü Bölge İl
Mevcut İstihdam	: 1.575
İlave İstihdam	: 60
Yatırım Başlama Tarihi	: 24.10.2017
Yatırım Bitiş Tarihi	: 24.10.2021
İthal Makine-Teçhizat	: 35.768.410 ABD Doları

5.2.2 Yatırımın Yararlanacağı Destek Unsurları

1- Faiz Desteği

2- Gümrük Vergisi Muafiyeti

3- KDV İstisnası

4- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği (10 yıl)

5- Kurumlar Vergisi İndirimi (%90, YKO %50)

6- Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği

7- Gelir Vergisi Stopajı Desteği

5.2.3 Yatırımın Bilançosu

Tablo 5.2.3 Yatırım Teşvik Belgesi Bilançosu

Yatırımın Tutarı		Yatırımın Finansmanı	
1) Sabit Yatırım	384.388.663 TL	1) Özkaynaklar (%78)	299.388.663
a) Arazi-Arsa	0	a) Sermaye	0
		b) Şirket Fonları	299.388.663
b) Bina-İnşaat	40.000.000 TL	2) Yabancı Kaynaklar (%22)	85.000.000
c) Makine-Teçhizat	332.048.795 TL	a) İç Kredi	65.000.000
		- TL Kredisi	25.000.000
		- Döviz Kredisi	20.000.000
		- Döviz Endeksli Kredi	20.000.000
		- Bütçe Kaynaklı Kredi	0
İthal	174.995.588	b) Dış Kredi	20.000.000
Yerli	157.053.207		
d)Diğer Harcamalar	12.339.868	c) Diğer	0
2) Gümrük Vergisi	0	3) Gümrük Muafiyeti	0
Toplam Yatırım	384.388.663	Toplam Finansman	384.388.663

5.2.4 İşletmenin TMS 12 ve 20 Standartına Göre Muhasebe Kayıtları

5.2.4.1 Makine-Teçhizat Alımı Muhasebe Kayıtları

İşletmenin teşvik kapsamında fabrika kurulumu sırasında 10 adet makine için% 18 KDV hariç tanesi 129.000 TL ödeyerek satın almıştır. Makinelerin üretim sürecine dahil edilmesi ile firma, makinalar için yapılan maliyetlerin% 50'si oranında teşvik almaya hak kazanacaktır. Yapılan incelemeler sonucunda firmanın aynı yıl üretime başladığı ve teşvik şartlarının yerine getirildiği tespit edildi. Makinelerin kullanım ömrü 10 yıldır ve amortismanı normal amortisman yöntemi kullanılarak hesaplanmaktadır.

Makinelerin Satın Alınması Muhasebe Kaydı;

253.	Tesis Makine ve Cihazlar (10 Adet Makine Bedeli)	1.290.000 TL	
191.	İndirilecek KDV	232.200 TL	
	102 Bankalar		1.522.200 TL

Teşvikin Elde Edilmesine Hak Kazanılması Muhasebe Kaydı;

136.	Teşvik Gelirlerinden Alacaklar (Teşvik Kapsamında Alınan Alacak)	645.000 TL	
	382. Alınan Devlet Teşvikleri (Devlet Teşviki)		64.500 TL
	482. Alınan Devlet Teşvikleri (Devlet Teşviki)		580.500 TL

Teşvikin Banka Yolu ile Tahsil Edilmesi

102.	Bankalar (... Bankası)	645.000 TL	
	136. Teşvik Gelirlerinden Alacaklar (Devlet Teşviki)		645.000 TL

Dönem Amortisman Kaydı (Ekonomik Ömrü 10 Yıl)

730.	Genel Üretim Giderleri (Makine Amortismanı)	129.000 TL
257.	Birikmiş Amortismanlar (Makine Amortismanı)	129.000 TL

Teşvikin Gelir Olarak Kar ve Zararda Muhasebeleştirilmesi

382.	Alınan Devlet Teşvikleri (Devlet Teşviki)	64.500 TL
643.	Devlet Teşvikleri Gelirleri (Devlet Teşvik Geliri)	64.500 TL

Dönem Sonu Virman Kaydı

482.	Alınan Devlet Teşvikleri (Devlet Teşviki)	64.500 TL
382.	Alınan Devler Teşvikleri (Devlet Teşviki)	64.500 TL

5.2.4.2 Sigorta Primi Desteği Muhasebe Kayıtları

Üretim şirketinde SGK'nın 5510 sayılı Kararname ve 4/1 (a) bendi kapsamında çalışan personelin maaş bilgileri aşağıdaki gibidir. BES ve asgari geçim güvenliği uygulama işlemleri göz ardı edilmiş, gelir vergisi hesaplaması % 15'i, damga vergisi% 07,59'u aşmıştır. Maliyet unsuru doğrudan değil dolaylı olarak göz ardı edilmiş ve bu tür destekler standart tarafından belirlenen gerekli şartlara sahiptir. (Brüt Ücret: 12.000,00 TL/YIL)

Ücret Tahakkuku Muhasebe Kaydı

730.	Genel Üretim Giderleri (Brüt Ücret)	12.000 TL
	(SGK İşveren Payı)	1.860 TL
	(SGK İşçi Payı)	1.680 TL

<i>(İşv. İşsizlik Prim)</i>	240 TL
<i>(İşçi İşsizlik Prim)</i>	120 TL
<i>(Gelir Vergisi)</i>	1.530 TL
<i>(Damga Vergisi)</i>	91,08 TL

360.	Ödenecek Vergi ve Fonlar	1.621,08 TL
	<i>(Gelir Vergisi)</i>	1.530 TL
	<i>(Damga Vergisi)</i>	91,08 TL
361.	Ödenecek Sos.Güv.Kes.	3.900 TL
	<i>(SGK İşveren Payı)</i>	1.860 TL
	<i>(SGK İşçi Payı)</i>	1.680 TL
	<i>(İşv. İşsizlik Prim)</i>	240 TL
	<i>(İşçi İşsizlik Prim)</i>	120 TL
335.	Personele Borçlar	
	<i>(Ödenecek Net Ücretler)</i>	8.578,92 TL

SGK Prim Ödemesi ve Teşvikin Gelir Olarak Kaydedilmesi

361.	Ödenecek Sos.Güv.Kes.	3.900 TL
	<i>(SGK İşveren Payı)</i>	1.860 TL
	<i>(SGK İşçi Payı)</i>	1.680 TL
	<i>(İşv. İşsizlik Prim)</i>	240 TL
	<i>(İşçi İşsizlik Prim)</i>	120 TL
360.	Ödenecek Vergi ve Fonlar	1.621,08 TL
	<i>(Gelir Vergisi)</i>	1.530 TL
	<i>(Damga Vergisi)</i>	91,08 TL
643.	Devlet Teşvikleri Gelirleri	
	<i>(Teşvik Geliri)</i>	3.900 TL
102.	Bankalar	
	<i>(... Bankası)</i>	1.621,08 TL

5.2.4.3 Enerji Desteği Muhasebe Kayıtları

İşletme imalat tesisi ilgili dönemde banka kanalıyla 25.000,00 TL (% 18 KDV hariç) tutarında elektrik faturasını ödemiştir. Firma, bu dönemde uygulanan enerji desteğinden yararlanmak için

gerekli şartları sağlamış ve ilgili kurumdan % 40 enerji desteği alabileceği konusunda firmaya bilgi verilmiştir. Destek tutarı şirketin banka hesabına aktarılmıştır.

Elektrik Faturası Muhasebe Kaydı

730. Genel Üretim Giderleri (Elektik Gideri)	25.000 TL
191. İndirilecek KDV	4.500 TL
102. Bankalar (... Bankası)	29.500 TL

Teşvikin Elde Edilmesi

136. Teşvik Gelirlerinden Alacaklar (Teşvik Kapsamında Alınan Alacak)	10.000 TL
643. Devlet Teşvik Gelirleri (Devlet Teşviki)	10.000 TL

Teşvikin Tahsil Edilmesi

102. Bankalar (... Bankası)	10.000 TL
136. Teşvik Gelirlerinden Alacaklar (Devlet Teşviki)	10.000 TL

5.2.4.4 Fuar Desteğinin Muhasebe Kayıtları

Firma pazarlama faaliyetleri kapsamında yeni ürünlerini tanıtmak için katıldığı fuar için 30.000 TL stant kiralama, 5.000,00 TL nakliye ve montaj ücreti, fuarda dağıtılacak 15.000,00 TL promosyon malzemesi ve 1.000,00 TL teklif ederek fuarı kapattı. Fuar alanı TL elektrik bedeli ödenmiştir. Bu masrafların tamamı banka tarafından karşılanmıştır. Yurt içi firma fuarlarına katılım desteği başvurusu kabul edilmiş ve masrafların % 50'si transfer şeklinde işletme hesaplarına aktarılmıştır.

Fuar Giderlerinin Muhasebe Kaydı

760.	Paz. Sat. Dağ. Giderleri	51.000 TL
	(Stand Gideri)	30.000 TL
	(Nakliye ve Montaj Gideri)	5.000 TL
	(Fuar Alanı Elektrik Gideri)	1.000 TL
	(Promosyon Giderleri)	15.000 TL
102.	Bankalar	
	(... Bankası)	51.000 TL

Teşvikin Elde Edilmesine Hak Kazanılması

136.	Teşvik Gelirlerinden Alacaklar	
	(Fuar Destek Gelirleri)	25.500 TL
643.	Devlet Teşvik Gelirleri	
	(Devlet Teşviki)	25.500 TL

Teşvikin Tahsil Edilmesi

102.	Bankalar	
	(... Bankası)	25.500 TL
136.	Teşvik Gelirlerinden Alacaklar	
	(Fuar Destek Gelirleri)	25.500 TL

5.2.4.5 Faiz Desteğinin Muhasebe Kayıtları

Şirket, satın alma sırasında kullandığı kredi için 100.000,00 TL faiz ödemiştir. Destek olarak kapanış faizinin yarısı belirlenmiştir.

Dönem Faiz Gideri

780. Finansman Giderleri

(Dönem Faiz Gideri)

100.000 TL

102. Bankalar

(... Bankası)

100.000 TL

Teşvikin Elde Edilmesine Hak Kazanılması (100.000/2 = 50.000)

136. Teşvik Gelirlerinden Alacaklar

(Dönem Faiz Teşviki)

50.000 TL

643. Devlet Teşvik Gelirleri

(Devlet Teşvik Geliri)

50.000 TL

Teşvikin Tahsil Edilmesi

102. Bankalar

(... Bankası)

50.000 TL

136. Teşvik Gelirlerinden Alacaklar

(Dönem Faiz Teşviki)

50.000 TL

5.2.4.6 Gümrük Vergisi Desteği Muhasebe Kayıtları

İşletme Vergi teşvik belgesine göre yatırım indirimi 200.000.- TL üretimde kullanılmak üzere makina ithal edip bankada akreditif açtırmıştır. Yatırım teşviki belgesine göre yatırım indirim oranı% 100'dür. Teşvikler, tarife muafiyetlerini içermektedir. Makinenin gümrük vergisi 20.000.-TL'dir (Gelir yöntemi tercih edilmiştir).

Alınan Makine bedeli ve gümrük vergisinin yapılmakta olan yatırımlar hesabına kaydı

258.	Yapılmakta Olan Yatırımlar	220.000 TL
	(Teşvikli Yat. Makine Bedeli)	200.000 TL
	(Gümrük Gideri)	20.000 TL
102.	Bankalar	
	(... Bankası)	200.000 TL
360.	Ödenecek Vergi ve Fonlar	
	(Gümrük Vergisi)	20.000 TL

Prosedür yerine getirilip, malın gümrükten çekilmesiyle aktifleştirilmesi ve ödenmeyen gümrük vergisinin “Diğer Gelirler” hesabına aktarımı

253.	Tesis Makine ve Cihazlar	200.000 TL
	(Teşvikli Yat. Makine Bedeli)	200.000 TL
902.	Nazım Hesap	
	(Gümrük Vergisi)	20.000 TL
258.	Yapılmakta Olan Yatırımlar	200.000 TL
	(Teşvikli Yat. Makine Bedeli)	200.000 TL
903.	Nazım Hesap*	
	(Güm. Vergisi Teşvik Geliri)	20.000 TL

* TMS 20 Standardı uyarınca Finansal Tablolarda dipnotlarda ifade edilmesi gerekmektedir.

5.2.4.7 KDV İstisnası Desteği Muhasebe Kayıtları

İşletme yatırım teşvik belgesindeki, yerli makine teçhizatın tutarı 16.140,- TL olan bir kısmının KDV muafiyet tutarı olan 2.905,20 TL olup işletmenin yatırım teşvik belgesinde yurt içinden temin edilecek makine ve teçhizatı KDV istisnası uygulandığı için satıcı KDV'siz fatura kesecektir. Bu nedenle 191. İndirilecek KDV hesabı, 602. Diğer Gelirler hesabı ile çalışacak ve muhasebe kayıtları aşağıdaki şekilde yapılacaktır.

Makine faturasının yapılmakta olan yatırımlar hesabına aktarımı ve KDV İstisnasının kaydının yapılması (*Finansal Tablo Dipnotlarına açıklanma eklenmesi gerekir*)

258. Yapılmakta Olan Yatırımlar

(*Teşvikli Yatırımlar Makine Bedeli*) 16.140 TL

900. Nazım Hesap

(*KDV İstisnası Geliri*) 2.905,20 TL

320. Satıcılar 16.140 TL

901. Nazım Hesap

(*KDV İstisnası Geliri*) 2.905,20 TL

Firmaya makine bedelinin teşvik sonrasında ödenmesi

320. Satıcılar

(*Teş. Yat. Makine Bedeli*) 16.140 TL

102. Bankalar

(*... Bankası*) 16.140 TL

Makinenin Muhasebe Kayıtlarına Alınması

253. Tesis Makine ve Cihazlar

(*Teşvikli Yatırımlar Makine Bedeli*) 16.140 TL

258. Yapılmakta Olan Yatırımlar

(*Teş. Yatırımlar Makine Bedeli*) 16.140 TL

6. SONUÇ

21'nci yüzyılın başlamasıyla birlikte dünyada yaşanan finansal skandalların etkin bir şekilde denetlenmesi ve güçlü bir kamu gözetim sisteminin önemi bir daha anlaşılmış olup gelişmiş ülkeler bu hususlarda ciddi adımlar atmaya başlamışlardır. Bu duruma paralel olarak Ülkemizdeki düzenlemelere genel bir bakış açısıyla baktığımızda ise; dağınık ve parçalı bir yapı öne çıkmaktadır. Bu dağınık ve parçalı yapı, işletmeler açısından yarattığı sıkıntıların yanı sıra uluslararası düzenlemelere uyum açısından da problem yarattığı için uzman kişiler tarafından yıllarca eleştirilmiş olup, ayrıca Dünya Bankası, OECD ve Avrupa Birliği tarafından yayımlanan raporlarda açıkça belirtilmiştir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile şirketlerin denetimine daha modern ve yenilikçi bir anlayış getirmekte olup böylece kamu gözetim sisteminin çatısı oluşturulmaktadır. Bu bağlamda, 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bağımsız idari otoritelerden biri olarak Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu kurulmuştur. Bu sayede dünyadaki gelişmelerle eş anlamlı olarak, ülkemizin de muhasebe ve denetim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde; uluslararası muhasebe standartları ile uyumlu finansal raporlama ve denetim anlayışı oluşturmayı, denetim kuruluşları ve bağımsız denetçilerin yetkilendirilmesi uyarınca bağımsız denetim sisteminde yeknesak uygulamaların sağlanması ve etkin bir kamu gözetiminin yapılması suretiyle ulusal denetim hizmetlerinin kalite standartlarının uluslararası esaslara uygun olması amaçlanmıştır.

Bununla birlikte ülkemizdeki finansal raporlama uygulamalarını geliştirmek ve bu raporların kalitesini artırmak amacıyla çeşitli çalışmalar sürdürmektedir. Bu kapsamda, yürürlükte bulunan Türkiye Muhasebe Standartlarının gözden geçirilerek revize edilmesi, kolay anlaşılan ve uygulanabilen standartlara sahip olunması ve standartlar arasında terim ve ifade birlikteliğinin sağlanması amacıyla 660 sayılı KHK'nın 21'inci maddesi çerçevesinde Muhasebe Standartlarının gözden geçirilmesine yönelik 16 adet Çalışma ve Danışma Komisyonu oluşturulmuştur. Türkiye Muhasebe Standartlarının, IFRS'e uyumunun sürdürülebilmesi amacıyla IASB tarafından yayımlanan Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları ekonomik ve finansal alanda yaşanan gelişmelere paralel olarak güncellenmiş veya gerektiğinde yenilenmiştir. Bu kapsamda Ülkemizde de uluslararası uygulamalara ve bu doğrultuda IFRS'lere tam uyumu sağlayabilmek için yeni yayımlanan standartların ve standartlardaki değişiklikler KGK tarafından sürekli olarak takip edilerek güncelliğinin korunması amacıyla söz konusu değişikliklerin uygun bir süre içerisinde yayımlanmıştır.

Türkiye Muhasebe Standartları ile;

- Ülkemizde üretilen finansal bilgilerin temel uluslararası muhasebe standartlarına uyumu sağlanmış olacaktır.
- İki binli yıllarda aynı finansal dilin kullanılacağı bir ortamda, Dünya ülkeleri ile ekonomik entegrasyonun sağlanması ve ulusal standartlara göre hazırlanmış bilgilerin uluslararası sermaye piyasalarında kabul görebilmesi için önemli bir adım atılmış olacaktır.
- Ülkemizdeki farklı muhasebe uygulamaları zaman içerisinde ortadan kalkacaktır.
- Muhasebe tüm işletme ilgililerine yönelik bilgi üretimini gerçekleştirecektir. Böylece muhasebe, devletin “vergi alacağı”nın tam olarak hesaplanması; işletmede “yönetime araç olma”; ekonomide “kamuyu aydınlatma” ve “sermaye gruplarına şeffaf, karşılaştırılabilir, yorumlanabilir, açık ve doğru bilgi aktarımı” fonksiyonlarını yerine getirme olanağı sağlayacaktır.

Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması standardı dikkate alınarak, işletmenin almış olduğu devlet yardımlarının muhasebe kayıtlarının ve genel bilgilerin finansal tabloların raporlanması sırasında dipnotlarda açıkça ifade edilmesi gerekmektedir. Ayrıca işletmelerin yararlandıkları devlet teşviklerinde de gelir ya da sermaye yaklaşımından birine göre muhasebe kayıtlarını tutacakları ve bu teşviklerin finansal raporlarda nasıl belirtecekleri hususunu sarıh bir şekilde ifade etmeleri gerekmektedir.

Devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde ve raporlanması sürecinde karşımıza çıkan gelir yaklaşımı ve sermaye yaklaşımını şöyle açıklayabiliriz. Muhasebe kayıtlarında ve finansal raporlanmada gelir yaklaşımının kullanılması durumunda devlet teşvikleri gelir tablosunda 6 no.lu hesaplarında izlenmekte olup bu bağlamda işletme için vergi sorunu ortaya çıkmaktadır. Söz konusu kayıtlarda ve raporlarda sermaye yaklaşımının kullanılması halinde teşviklerin özkaynak hesaplarında izlendiği anlaşılmaktadır.

Bu kapsamda, “TMS 20’ye Göre Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Örnek Bir İşletmede Uygulanması” başlıklı çalışma ile devlet teşviki uygulamaları açıklanmış, “TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması” standardı incelenmiş ve örnek bir işletmede yararlanılan teşvikler, teşviklerden elde edilen kazançlar,

uygulanmakta olan muhasebe süreçleri ve standarda göre olması gereken süreçler ortaya konulmuştur.

Bu bağlamda, TMS 20'ye göre yatırım teşvikleri sınıflandırması ve yatırım teşviklerinin muhasebeleştirme yöntemleri araştırılmış, örnek işletmede uygulama alanları incelenmiştir. Standarda göre muhasebeleştirme süreçleri, tek düzen muhasebe sisteminden tamamen farklı bir bakış açısını beraberinde getirmekte ve tek düzen muhasebe sistemine göre finansal tablolara yansıtılamayan devlet teşviki kazançlarını da ele almaktadır.

Standart kapsamında hem devlet teşvikleri sınıflandırması hem de devlet teşvikleri muhasebeleştirme yöntemleri değerlendirildiğinde, devlet teşviki kazançları kâr ya da zararda veya finansal durum tablosu (bilanço) ile ilişkilendirilerek kayıtlara alınabilmektedir. Aslında burada amaç; bu şekildeki muhasebeleştirme ve raporlama süreçleri ile işletmelerin gerçek performansının belirlenebilmesi, işletmelerin durumunun diğer dönemlerle ve diğer işletmelerle karşılaştırılabilir hale gelmesidir. Örnek işletme açısından standardın uygulamaya alınabilmesindeki ilk koşul, devlet teşviki kazançlarının hesaplanabilir hale gelmesidir. Bu hususta sistemsel altyapının geliştirilmesi önem arz etmektedir. İkinci koşul, belirlenen kazanç tutarlarının standarda göre muhasebe kayıtlarına yansıtılmasıdır. Çalışmada, yatırım teşvikleri ve ihracat teşvikleri kapsamındaki kazanç hesaplamaları gerçekleştirmeler üzerinden oransal olarak yapılmış, bu kazançlara yönelik olması gereken muhasebe kayıtları gösterilmiştir.

Standarda göre, devlet teşviki kazançlarının kâr ya da zararda muhasebeleştirilebiliyor olması, vergi hesaplamalarına yönelik soruları gündeme getirmektedir. Bilindiği üzere, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 175. maddesi ile Maliye Bakanlığı; muhasebe standartları, tek düzen hesap planı ve mali tabloların çıkarılmasına ilişkin usul ve esasları tespit etmeye yetkili kılınmıştır. İşletmeler açısından vergi hesaplamaları tek düzen hesap planıyla oluşturulan mali tablolardan yapılmaktadır. Ancak, Yeni Türk Ticaret Kanunu ile zorunlu hale gelecek olan Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları kapsamında oluşturulacak finansal tabloların, vergi hesaplamalarına nasıl temel teşkil edeceğine yönelik uygulamada açıklık henüz sağlanmamıştır. Bu nedenle Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları ile her ne kadar yeni bir finansal tablo oluşumuna gidilmiş olsa da vergi hesaplamaları, söz konusu durum netleşinceye kadar Vergi Usul Kanunu kapsamında gerçekleştirilmeye devam edecektir.

Türkiye muhasebe standartlarına geçiş sürecinde, standartların içeriğinin anlaşılmasındaki güçlükler ve kaynak yetersizliği gibi sıkıntıların, uygulamaya yönelik bu ve benzeri

alışmalarla aşılacağı, böylelikle geçiş sürecinin pek çok işletme açısından daha kolay atlatılabileceği dşnlmektedir.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) erevesinde işletmelere verilen kurumlar/gelir vergisi indirimine ilişkin yatırım teşvik tutarları, yatırım tamamlanana kadar veya yatırım tamamlandıktan sonra kayda alınamayacaktır. Ancak Türkiye Muhasebe Standartları açısından kurumlar/gelir vergisi indirimine ilişkin yatırım teşvik tutarları vergi ertelemesine neden olduğu için vergi erteleme kayıtlarının yapılması önem arz etmektedir. Kurumlar vergisi indirimine ilişkin yatırım teşvik tutarı yatırım tamamlanan kadar yapılan harcamalar doğrultusunda ertelenmiş vergi varlığı doğurmaktadır. Yatırım tamamlandıktan sonra da ortaya çıkan vergi paralelinde ertelenmiş vergi varlığından mahsubu söz konusudur.

Yatırım yapılma aşamasında yapılan harcamalara göre ortaya çıkan ertelenmiş vergi varlığı bilançoda ve ertelenmiş vergi geliri de gelir tablosunda raporlanması gerekmektedir. Yine yatırım tamamlandıktan sonra yıllar itibariyle yararlanılan vergi indirim teşvik tutarı daha önceki dönemlerde bilançoda raporlanan ertelenmiş vergi varlığından mahsup edilerek gelir tablosuna ertelenmiş vergi gideri olarak yansıtılması gerekecektir. Böylece TMS açısından gelir tablosunda, döneme ilişkin gerçekte olması gereken vergi giderinin gösterimi sağlanmış olacaktır. Çünkü TMS döneme ilişkin vergi gelir veya giderinin ilgili dönemde raporlanmasını, ilgili dönemin gerçek vergi yükünün gösterilmesini hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda yatırımcı harcaması yapılırken vergi erteleme ve yatırım tamamlandıktan sonra da ertelenen vergilerin mahsubu yapılarak dönemsel olarak verginin raporlanması sağlanmaktadır.

Bununla birlikte söz konusu çalışmayı yaparken Türkiye Muhasebe Standartları Kurumu tarafından hazırlanan taslak hesap planında; devlet teşviklerin muhasebeleştirilmesi için 382 ve 482 numaralı ‘Alınan Devlet Teşvikleri ve Yardımları’ bilanço hesapları ve ‘64 Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir Ve Krlar’ başlıklı hesap grubunun altında ‘643 Devlet Teşvik Gelirleri’ numaralı hesap düzenlenmiş olsa dahi şu anda söz konusu hesap ‘Komisyon Gelirleri’ olarak kullanılmaktadır. KGK’nın TMS/TFRS’ye uygun hesap planı çalışmalarında devlet teşviklerin muhasebeleştirilmesinde TMS 12 ve 20 standartlarıyla uyumlu bir hesap planını yayınlaması önem ar etmektedir.

Sonuç olarak TMS 12 ve 20 Standartlarına göre kayıt yapılması ve yapılmamasını karşılaştırdığımızda aşağıdaki tabloyu elde edeceğiz:

TMS 12 ve 20 Standardına Uygun Olan Kayıt**TMS 12 ve 20 Standardına Uygun Olmayan Kayıt**

Finansal Tabloların daha gerçekçi bir şekilde raporlanması sağlanmış olacaktır.	Yatırım teşvik belgesi kapsamında elde edilen teşviklerin işletmenin bütünüyle ticari faaliyeti nedeniyle elde edilmemiş olması nedeniyle standarda uygun olmayan kayıt yapılması halinde yanlış bir raporlama sunulmuş olacaktır.
Muhasebe kayıtları ile elde edilen teşvik bedelleri vergi dışı bırakılmakta olup böylece vergi avantajı sağlanacaktır.	Teşviklerin tamamı vergi dışı bırakılmamakta olup tam anlamıyla vergi avantajı sağlanamamış olacaktır.
Standarda göre değerlendirilen kar ya da zarar bilanço hesaplarındaki ilgili kalemlere aktarılacaktır.	Standarda uygun değerlendirilmeyen kar ya da zarar gelir tablosu hesaplarına aktarılacaktır.
Standarda uygun kayıta varlık, borç, gelir ve giderler finansal tablolarda ayrı ayrı gösterilecek olup bir zorunluluk ortaya çıktığında bunları mahsup edecektir.	Standarda uygun olmayan kayıta ise varlık, borç, gelir ve giderler finansal tablolarda doğru takip edilemeyecek olup yanlış olarak mahsup edilebilecektir.
Teşvikler yoluyla sağlanan gelirlerin, işletmelerin faaliyetleri sonucu elde ettiği gelir ve karlardan ayrı muhasebeleştirilmesi ve raporlanması sağlanacaktır.	Teşviklerin işletmelerin elde ettiği ana faaliyet dışı gelir ve karlardan olmasına rağmen tekdüzen hesap planında muhasebeleştirilmiş olacaktır.
Standarda uygun kayıt yapılması halinde devlet teşviklerine ilişkin bilgiler, finansal tabloların raporlanması sırasında dipnotlarda açıkça ifade edilecektir.	Standarda uygun kayıt yapılması halinde devlet teşviklerine ilişkin bilgiler, finansal tabloların raporlanması sırasında dipnotlarda açıkça ifade edilemeyecektir.
Teşviklerin TMS 12 ve 20'ye göre kaydedilmesi durumunda muhasebeleştirme ve raporlama süreçleri ile işletmelerin gerçek performansının	Teşviklerin TMS 12 ve 20'ye göre kaydedilmemesi durumunda işletmelerin mali performanslarının belirlenebilmesi ve mali durumunun geçmiş

belirlenebilmesi ve mali durumunun geçmiş dönemlerle ve diğer şirketlerle karşılaştırılabilir olması sağlanacaktır.

dönemlerle ve diğer şirketlerle karşılaştırılabilir olması sağlanamayacaktır.

Ülkemizde ‘Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği’ uyarınca Sermaye Piyasası Kanunu tabi ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na tabi gerçek ve tüzel kişiler için standartların uygulama yükümlülüğünün kapsamı özetle; ‘münferit ve konsolide finansal tablolarını hazırlarken KGK tarafından yayınlanan ve TMS/TFRS’lere, kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine uymak ve bunları uygulamak’ şeklinde tanımlanmıştır. Bu nedenle gerek TMS 12 ve 20 standardının şirketlere sağladığı avantajlar gerekse de mevzuatın amir hükümleri uyarınca Devlet teşviklerinin standartlara uygun olarak tutulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, S. (2006). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımları ve Ekonomik Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Aktan, C. (2001). *Teşvik Kollamacılık: Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İş Yayınları.
- Ay, H. M. (2005). Yatırım Teşviklerinin Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(2), 176-184.
- Blomström, M., & Kokko, A. (2003). *The Economics of Foreign Direct Investment Incentives*. Springer Berlin Heidelberg.
- Bolnick, B. (2004). *Effectiveness and Economic Impact of Tax Incentives in the SADC Region*. Nathan Associates.
- Bozkurt, C. (2016, Mart-Nisan). Yatırım Teşvik Belgesine İstinaden Gümrük Vergisi Muafiyeti Kapsamında Makine ve Teçhizat İthalı. *Mali Çözüm*, s. 195-204.
- Çiloğlu, İ. (2000). Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü. *Hazine Dergisi*, 13(Ocak), 29-48.
- De Long, J. B., & Summers, L. H. (1990). *Equipment Investment and Economic Growth*. National Bureau of Economic Research.
- De Long, J. B., Summers, L. H., & Abel, A. B. (1992). Equipment Investment and Economic Growth: How Strong is the Nexus? *Brookings Papers on Economic Activity*(2), 157-211.
- DPT. (2003). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Duran, M. (2002). *Türkiye’de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkinliği*. Hazine Müsteşarlığı Araştırma ve İnceleme Dizisi.
- Duran, M. (2003). *Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları*. Hazine Müsteşarlığı.
- Durmuş, A. (1991). The Evaluation of Investment Incentives, As a Means of Industrial Subsidies, In Developed and Developing Countries. *Yüksek Lisans Tezi*. The American University.
- Dutz, M., Us, M., & Yılmaz, K. (2005). *Turkey’s Foreign Direct Investment Challenges: Competition, The Rule of Law, and EU Accession*. Oxford University Press.
- Dürüs, İ. (2005). Türkiye’de Vergi Teşvik Önlemleri, Mahiyeti ve Etkinliği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi.
- Erkan, H. (1990). *Ekonomi Politikaları Temelleri*. Aydın Yayıncılık.
- Erkan, H., & Tatlıdil, R. (1990). *Serbest Bölgelerde Uygulanacak Teşvik Tedbirlerinin Sektörlere Katkıları Yönünden Değerlendirilmesi*. TOBB Yayınları.
- Fisher, P. S., & Peters, A. H. (1998). *State and Local Incentive Competition for New Investment*. W.E. Upjohn Institute for Employment Research.
- Ford, R., & Suyken, W. (1990). *Industrial Subsidies in the OECD Economies*. OECD Economics Studies.
- Gabe, T. M. (1996). Are Tax Incentives for Economic Development Rational? *Regional Analysis and Policy*(26), 99-112.
- Gençoğlu, G. Ü. (2015). *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına göre dönem sonu muhasebe işlemleri*. Alfa Aktüel Yayınları.
- Gökçen, G., Ataman, B., & Çakıcı, C. (2016). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*. Beta Yayıncılık.
- Grossman, G. M. (1990). *Promoting New Industrial Activities: A Survey of Recent Arguments and Evidenc*. OECD Economic Studies.
- Güvel, E. A. (2011). *Ekonomik Büyüme Kuramları: Ulusların Zenginliği’nin Dinamikleri*. Karahan Kitabevi.

- IMF. (1988). *Issues and Developments in International Trade Policy*.
- İncekara, A. (1995). *Türkiye’de Teşvik Sistemi*. İstanbul Ticaret Odası.
- Jones, C. I. (1994). Economic Growth and the Relative Price of Capital. *Journal of Monetary Economics*, 34(3), 359-382.
- Kara, H., & Sarıkaya, Ç. (2013). Türkiye’de Konjonktürel Etkilerden Arındırılmış Cari İşlemler Dengesi. *İktisat İşletme ve Finans*, 28(332), 9-32.
- Karaca, C. (2014). The Effect of Public Intervention on Global Competitiveness and Foreign Direct Investment: The Case of Turkey. Kamu Müdahalelerinin Küresel Rekabet Gücü ve Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Üzerindeki Etkisi: Türkiye örneği. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 715-740.
- Karakurt, A. (2010). Küresel Kriz Ortamında Yatırım Teşvikleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(2), 143-163.
- Katma Değer Kanunu (3065 s. k.). (tarih yok). Resmi Gazete, 18563. 2 Kasım 1984.
- Kayalı, N., & Terim, B. (2012). TMS 20 Standardına Göre Devlet Teşviklerinin ve Devlet Yardımlarından Sağlanan Desteklerin Muhasebe Açısından İncelenmesi. *Dayanışma Dergisi*(115), 34-43.
- Kızılot, Ş. (1997). Teşvik Nedir Ne Değildir? *Sabah Gazetesi Mali Yaklaşım Köşesi*.
- Korkmaz, A., Gerçek, C. K., & Pazarcık, O. (1989). *Ülkemizde Uygulanan Teşvik Sistemi Ekonomi Üzerindeki Etkileri ve Verimlilik Temeline Dayandırma İmkânları*. Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları.
- Kovancılar, B. (2003). *Ülkemizde yatırım ortamının iyileştirilmesi, yatırımların teşviki ve Avrupa Birliği uygulamaları çerçevesinde alternatif modeller: inovasyon odaklı, ihracat yönelimli yatırım hedefleme modeli*. TÜGİAD.
- Kurumlar Vergisi Kanunu (5520 s. k.) Resmi Gazete; 26205; 21 Haziran 2006.
- Leblebici, F. (2002). *Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi*. İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Sanayi Dairesi Başkanlığı.
- Levine, R., & Renelt, D. (1992). A Sensitivity Analysis of Cross-Country Growth Regressions. *The American Economic Review*, 942-963.
- Moreno-Dodson, B., & Gonzalez-Paramo, J. M. (2003). *The Role of the State and Consequences of Alternative Forms of Public Expenditure Financing*. World Bank Institute.
- OECD. (2002). *Tax Incentives for Research and Development: Trends and Issues*. Science, Technology, Industry. Secretary-General of the OECD.
- Özçam, M. (2003). *Ekonomide Teşvikler ve Türkiye’deki Durum*. Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu.
- Sarıöz, Y. (2006). Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi.
- Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 65-94.
- Solow, R. M. (1957). Technical Change and the Aggregate Production Function. *The Review of Economics and Statistics*, 312-320.
- Stiglitz, J. E. (1993). *Principles of Microeconomics*. Stanford University: W. W. Norton & Company.
- Şahbaz, A. (2014). Sabit Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Nedensellik Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 1-12.
- Tanzi, V. (1998). Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures. Staff Papers-International Monetary Fund.
- Tekşen, Ö. (2014). *Ertelenmiş Vergilerin İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- UN. (2000). *Tax Incentives and Foreign Direct Investment: A Global Survey*. New York and Geneva.
- UNCTAD. (1994). *World Investment Report*. New York.
- United Nations. (1996). *Incentives and Foreign Direct Investment*.
- Yakıcı, E. (2012). Güney Avrupa Ülkelerinde (İtalya, Fransa) ve Türkiye’de KOBİ’lere Yönelik Devlet Destekleri ve Yeni Destek Model Önerileri. *KOBİ Uzmanlık Tezi*. KOSGEB.
- Yaman, A. (2000). Teşvik Belgeli Yatırımların Finansmanında Asgari Özkaynak Şartı. *Yaklaşım Dergisi*(93), 247-252.
- Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar (2012/3305 s. k.). (19 Haziran 2012). Resmi Gazete, 28328. Ankara.
- Yayar, R., & Demir, Y. (2012). Bölgesel Kalkınma ve Yatırım Teşvikleri: Tokat İlinde Bir Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(39), 119-146.
- Zee, H. H., Stotsky, J. G., & Ley, E. (2002). Tax Incentives for Business Investment: A Primer for Policy Makers in Developing Countries. *World Development*, 30(9), 1497-1516.

